

Uppdrag att se över bestämmelserna om studiemedel under sjukdom

Rapport

2012-04-13

Dnr 2011-100-8937

Uppdrag att se över bestämmelserna om studiemedel under sjukdom

Rapport

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Författningsförslag.....	8
1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395).....	8
2 Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)	9
1 Uppdraget och arbetet.....	14
2 Regelverket.....	14
3 Nuläge.....	16
3.1 Hur fungerar det i praktiken?	16
3.1.1 Studerande vid skolor och lärosäten i Sverige.....	16
3.1.2 Studerande vid utländska lärosäten utanför Sverige.....	17
3.1.3 Veckor som räknas bort	18
3.1.4 Avskrivning av studielån.....	18
3.1.5 Rehabilitering	19
3.2 Problem och risker i nuvarande system	20
3.3 Sjukförsäkringen i siffror.....	22
3.3.1 Vilka är de sjukskrivna?	22
3.3.2 Sjukförsäkringens kostnader	23
4 Hinder för och risker med Studiesociala kommitténs förslag.....	25
4.1 Hinder och risker som inte hanteras inom ramen för CSN:s uppdrag	25
4.2 Hinder och risker som bör kunna hanteras inom studiemedelssystemet	26
5 Överväganden och förslag.....	28
5.1 Grundläggande begrepp: Hel- och halv studieoförmåga	28
5.2 Försäkringskassans beslut att godkänna en sjukperiod	30
5.3 Kontroller.....	31
5.3.1 Kontroll av studieaktivitet.....	31
5.3.2 Kontroll av uppnådda studieresultat.....	33
5.4 Vad ska försäkringen ersätta?	33
5.5 Ett försörjningsskydd och en ersättning för skador.....	34
5.6 Hur ska skador ersättas.....	36
5.7 Hur ska ersättningens storlek bestämmas.....	37
5.7.1 Ersättningens tak	37
5.7.2 Övriga utgångspunkter för beräkning av ersättning.....	38
5.8 Avskrivning av studielån	41
5.9 Beslut om studiemedel under sjukdom, borträkning av tid och avskrivning	43
5.10 Försäkringskassan prövar sjukperioden även vid studier utomlands	45
5.11 Rehabiliteringsåtgärder	46
5.12 En tidsgräns för sjukskrivning	48
5.13 Möjlighet till sjukskrivning motsvarande 25 och 75 procent av heltid.....	48
5.14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.....	51
5.15 Behovet av uppföljning.....	51
6 Ekonomiska konsekvenser.....	52
6.1 Utflödet av studiemedel och kostnader för avskrivningar	52
6.1.1 Ett försörjningsskydd.....	52
6.1.2 En ersättning för skador.....	53
6.1.3 Summering av kostnaderna inom studiemedelssystemet.....	55
6.2 Försäkringskassan	55
6.3 Skolor och lärosäten	56
6.4 CSN.....	56
6.5 Övriga konsekvenser	57
7 Författningskommentar	58

7.1 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	58
7.2 Förslaget till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)	59
Bilaga 1 – Exempel på partiell och hel studieoförmåga	62
Bilaga 2 – Exempel på beräkning vid avskrivning.....	64

Sammanfattning

Dagens sjukförsäkring – bristande flexibilitet, träffsäkerhet och kontroll

Sjukförsäkringen för studerande som har studiemedel präglas av bristande flexibilitet. Ersättning lämnas endast om den studerande är helt oförmögen att bedriva studier. Om studieförmågan är delvis nedsatt lämnas ingen ersättning. Det är heller inte möjligt för den som är sjukskriven att prova på att studera under sjukperioden.

Försäkringen präglas av bristande träffsäkerhet. Systemet bygger på två outtalade antaganden. *Dels* att bara studerande som är sjuka under en längre tid drabbas av skador, *dels* att skadans omfattning alltid står i direkt relation till sjukperiodens längd. Sjukperiodens längd avgör t.ex. vilket belopp den studerande inte behöver betala tillbaka. Den studerande slipper därför ofta att betala tillbaka studielån alldeles oavsett om han eller hon har försenats i sina studier eller inte.

Det finns inget välfungerande kontrollsystem. Studerande som har blivit sjukskrivna men som ändå väljer att studera ska t.ex. inte omfattas av försäkringsskyddet. Att någon bedriver studier trots att han eller hon egentligen är sjukskriven kontrolleras dock bara undantagsvis. Det förekommer att studerande inte behöver betala tillbaka sina studielån trots att de har bedrivit framgångsrika studier.

Sjukförsäkringen ska vara en försäkring

CSN menar den nuvarande sjukförsäkringen måste renodlas. Ett genomgående tema i alla de förslag CSN lämnar är därför att sjukförsäkringen för studerande ska vara just det - en försäkring. En försäkring ersätter skador. Centrala frågor blir därför vem som ska kunna omfattas av försäkringen, vilken typ av skador som ska ersättas, hur skadornas storlek ska bestämmas och vilken ersättning som ska lämnas.

För studerande som har studiemedel innebär varje försening i studierna ökade studieskulder. En försening kan dessutom innebära svårigheter att hinna avsluta studierna under tiden med studiemedel. Ersättning ska därför lämnas om den studerande har försenats i sina studier. Att den studerande provar på att studera under en sjukperiod saknar därför helt betydelse. Den centrala frågan är istället om han eller hon har klarat sina kurser. Om han eller hon har klarat sina kurser lämnas helt enkelt ingen ersättning. Det är sjukdomens eventuella skadeverkningar som ska vara i fokus. Ett sådant fokus innebär att det blir möjligt att prova på att studera trots en sjukperiod. Det innebär dessutom att ersättning bara lämnas till studerande som faktiskt har drabbats av en ekonomisk skada. Ett renodlat försäkringsperspektiv skapar med andra ord goda förutsättningar för flexibilitet, träffsäkerhet och kontroll.

Det ska vara möjligt att vara sjukskriven på deltid

CSN föreslår att studiemedel under sjukdom ska kunna lämnas om Försäkringskassan har godkänt sjukperioden. Försäkringskassan ska godkänna en sjukperiod om den studerande maximalt kan bedriva studier motsvarande hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Det blir därmed möjligt att vara sjukskriven på hel- eller deltid med studiemedel. Det har tidigare bara varit möjligt att vara sjukskriven på heltid.

CSN har inte haft i uppdrag att utreda om studiemedel under sjukdom även ska kunna lämnas i de fall studieförmågan är nedsatt i annan omfattning. Enligt CSN:s bedömning bör Försäkringskassan dock ges möjlighet att godkänna en sjukperiod även i de fall den studerande maximalt kan bedriva studier motsvarande en fjärdedel eller tre fjärdedelar av vad som normalt utgör heltidsstudier.

Försäkringen ska vara ett försörjningsskydd och dessutom ersätta förseningar i studierna
CSN föreslår att försäkringsskyddet för studerande ska bestå av två delar. Ett försörjningsskydd, som innebär en rätt att behålla studiemedlen under en sjukperiod, och en ersättning för skador. Försäkringen ska ersätta skador i form av uteblivna studieresultat.

Om Försäkringskassan har godkänt en sjukperiod har den studerande därför, precis som idag, rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom. En studerande som har varit sjuk ska inte riskera att stå utan studiemedel på grund av att veckorna med studiemedel tar slut. Han eller hon ska heller inte behöva betala tillbaka de studielån som har lämnats under en sjukperiod. Det ska därför, precis som idag, vara möjligt att räkna bort studiemedelsveckor och skriva av delar av studielånet om den studerande har varit sjukskriven. Rätten att räkna bort veckor ska dock på ett tydligt sätt framgå redan av studiestödslagen. Med hänsyn till att försäkringsskyddets syfte är att ersätta skador förändras också de närmare förutsättningarna för att räkna bort veckor och för rätt till avskrivning.

Ersättningens storlek ska bero på hur många kurser den studerande har missat
Innan en studerande beviljas borträkning av tid och avskrivning ska CSN kontrollera vilka studieresultat, t.ex. poäng eller motsvarande, som den studerande presterat under den termin som sjukperioden har inträffat. Det är bara om den studerande faktiskt har försenats i sina studier som veckor ska räknas bort. Risken för att ersättning ska lämnas felaktigt minskar därmed kraftigt.

CSN föreslår att studielånen ska kunna skrivas av om den studerande har varit sjuk. Avskrivning ska kunna ske för de veckor som har räknats bort med avdrag för en karenstid. Karenstiden för avskrivning av studielån föreslås dock sänkas från 30 dagar till två veckor. Studielån ska bara skrivas av om den studerande har försenats i sina studier. Fler personer, men samtidigt rätt personer, kommer därför att få studielån avskrivna.

Försäkringen ska göra studier möjligt
Studerande som känner att de kan och vill prova på att studera trots att de är sjukskrivna ska kunna göra det. Sådana försök till studier kan dessutom ingå som ett led i en rehabilitering. Det ska vara enkelt att försöka prova på att studera. Det ska inte krävas någon anmälan till CSN eller till Försäkringskassan för den som vill prova på att studera. Den som provar på att studera ska heller inte behöva vara rädd för att förlora sina studiemedel. Om studierna visar sig vara framgångsrika kommer däremot inga veckor att räknas bort och inga studielån kommer att skrivas av.

Den studerande ska känna sig trygg och veta vad som gäller
CSN ska skicka ut beslut till den studerande där det framgår om han eller hon har rätt till studiemedel under sjukdom eller inte. Han eller hon ska känna sig trygg i vetskapen om att studiemedlen kommer att fortsätta betalas ut trots frånvaro från studierna. Beslut om borträkning av tid ska även skickas ut till den studerande när förutsättningarna för att räkna bort tid är uppfyllda. Beslut om att studielån har skrivits av ska, precis som idag, skickas ut till de studerande.

Att komma ur försäkringen – vikten av en fungerande rehabilitering
Försäkringskassan ska även fortsättningsvis ansvara för samordningen av rehabiliteringen av dem som studerar i Sverige. Det samordningsansvar som CSN har idag för rehabilitering av dem som bedriver studier utomlands ska upphöra.

CSN bedömer att rehabiliteringen av studerande bör utredas ytterligare. I utredningen bör främst klarläggas vad målet med rehabiliteringen ska vara. Ska målet vara återgång i de studier som pågick innan sjukfallet, i studier generellt eller inträde på arbetsmarknaden? Vidare behöver klarläggas vilka rehabiliteringsåtgärder som kan bli aktuella, vilka aktörer som ska ansvara för att rehabiliteringen genomförs och hur denna ska finansieras. Vidare bör utredas om det ska finnas en borte tidsgräns när studiemedel under sjukdom inte längre kan utgå till en studerande. Det bör särskilt utredas i vilken utsträckning studerande som bedriver studier utomlands kan beredas tillgång till rehabilitering.

Kostnaderna för CSN:s förslag

CSN beräknar att antalet studerande som kommer att utnyttja försäkringsskyddet kommer att öka från 7 900 till 9 800 per kalenderår till följd av möjligheten med deltidssjukskrivning. 2 250 studerande kommer att vara sjukskrivna på deltid. Antalet studerande som är sjukskrivna på heltid beräknas däremot att sjunka från 7 900 till 7 550.

CSN beräknar att de lämnade förslagen kommer att innebära en kostnadsökning för avskrivningar av studielån med motsvarande 25 procent, eller med 5,3 mnkr per år, uttryckt i 2010 års belopp. CSN bedömer inte att förslagen i övrigt kommer att medföra några kostnadsförändringar inom studiemedelssystemet.

Förslagen ska träda ikraft den 1 juli 2014

CSN förslår att de föreslagna förändringarna ska träda ikraft den 1 juli 2014.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 24 § studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 kap.

Föreslagen lydelse

24 §

Regeringen får föreskriva att studiemedel får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Det antal veckor som studiemedel lämnats för tid när den studerande är sjuk får räknas bort från det sammanlagda antalet veckor enligt 8, 9 och 14 §§. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om förutsättningarna för att räkna bort veckor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får också meddela föreskrifter om studerande rätt till studiemedel vid ledighet för tillfällig vård av barn och vid ledighet för närståendevård.

Denna lag träder ikraft den 1 juli 2014.

2 Förslag till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödsförordningen (2000:655)
dels att 3 kap. 26, 28, 29 och 32 §§, 4 kap. 10 och 11 §§ samt 6 kap. 13 § ska ha följande lydelse,

dels att det i förordningen ska införas tre nya paragrafer, 3 kap. 26 a, 27 a §§ och 4 kap. 10 a § samt närmast före 3 kap. 27 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

26 §

I 27-32 §§ finns bestämmelser om studiemedel för tid då en studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier.

I nämnda paragrafer avses med *sjukperiod*: tid då en studerande på grund av sjukdom oavbrutet har varit oförmögen att bedriva sina studier,

studietid: den del av ett kalenderhalvår då en studerande bedriver studier och den del av kalenderhalvåret då den studerande skulle ha bedrivit studier om han eller hon inte hade blivit sjuk.

Bestämmelserna om studiemedel under sjukdom gäller även vid studier utomlands enligt 21-25 §§.
De frågor som enligt 28-32 §§ ankommer på Försäkringskassan skall dock handhas av Centrala studiestödsnämnden.

I 27 och 28-32 §§ finns bestämmelser om studiemedel för tid då en studerande på grund av sjukdom är helt *eller delvis* oförmögen att bedriva sina studier.

I nämnda paragrafer avses med *sjukperiod*: tid då en studerande på grund av sjukdom oavbrutet har varit *helt eller delvis* oförmögen att bedriva sina studier,

Bestämmelserna om studiemedel under sjukdom gäller, *förutom 32 §*, även vid studier utomlands enligt 21-25 §§.

26 a §

I 3 kap. 27 a § samt i 4 kap. 10 och 10 a §§ avses med sammanhängande period med studiemedel den del av en period, då en kurs eller flera kurser som överlappar varandra tidsmässigt pågår, som studiemedel lämnas för.

Studiemedelsveckor som räknas bort

27 a §

Borträkning av veckor enligt 3 kap. 24 § studiestödslagen (1999:1395) får för varje sammanhängande period med

studiemedel ske med maximalt det antal veckor den studerande har fått studiemedel för en sjukperiod enligt 3 kap. 26, 27 och 28-32 §§. Borträkning får dock endast ske med det antal veckor som motsvarar uteblivna studieresultat.

Med uteblivna resultat avses skillnaden mellan uppnådda resultat och det studieåtagande som studiemedel har lämnats för.

Centrala studiestödsnämnden får meddela närmare föreskrifter om beräkning enligt första stycket.

28 §

Om en studerande på grund av sjukdom blir helt oförmögen att bedriva sina studier, skall han eller hon anmäla detta till Försäkringskassan. Anmälan ska ske enligt de närmare bestämmelser som Försäkringskassan meddelar.

Studerande ska anmäla till Försäkringskassan om han eller hon

- 1. på grund av sjukdom blir helt oförmögen att bedriva sina studier, eller*
- 2. på grund av sjukdom högst kan bedriva sina studier i en omfattning som motsvarar hälften av vad som utgör heltidsstudier*

Anmälan ska ske enligt de närmare bestämmelser som Försäkringskassan meddelar.

29 §

Studerande har rätt till studiemedel endast för sådan sjukperiod eller del av den som har godkänts av Försäkringskassan.

Om Försäkringskassan finner att en studerande på grund av sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier, skall Försäkringskassan godkänna sjukperioden. Detta gäller dock om inte något annat följer av 30 eller 31 §.

Om Försäkringskassan finner att en studerande på grund av sjukdom är helt eller delvis oförmögen att bedriva sina studier enligt 28 § 1 eller 2, ska Försäkringskassan godkänna sjukperioden. Detta gäller dock om inte något annat följer av 30 eller 31 §.

32 §

Om en studerande som har beviljats studiemedel på grund av sjukdom har varit helt oförmögen att bedriva studier under 90 dagar i följd eller om det finns något annat särskilt skäl, skall Försäkringskassan, enligt de närmare bestämmelser som Försäkringskassan meddelar,

Om en studerande som har beviljats studiemedel på grund av sjukdom har varit helt eller delvis oförmögen att bedriva studier under 90 dagar i följd eller om det finns något annat särskilt skäl, ska Försäkringskassan, enligt de närmare bestämmelser som Försäkringskassan meddelar,

undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd som är ägnad att förkorta sjukdomstiden eller på något annat sätt helt eller delvis återställa studieförmågan.

Om Försäkringskassan finner att åtgärd som avses i första stycket behövs, *skall* den underrätta den studerande om detta och se till att åtgärden vidtas. Om den studerande vägrar att underkasta sig åtgärden, kan Försäkringskassan besluta att inte godkänna den del av sjukperioden som infaller sedan den studerande fått underrättelse om Försäkringskassans beslut. I underrättelsen enligt första meningen *skall* den studerande erinras om att ett sådant beslut kan meddelas.

undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd som är ägnad att förkorta sjukdomstiden eller på något annat sätt helt eller delvis återställa studieförmågan.

Om Försäkringskassan finner att åtgärd som avses i första stycket behövs, *ska* den underrätta den studerande om detta och se till att åtgärden vidtas. Om den studerande vägrar att underkasta sig åtgärden, kan Försäkringskassan besluta att inte godkänna den del av sjukperioden som infaller sedan den studerande fått underrättelse om Försäkringskassans beslut. I underrättelsen enligt första meningen *ska* den studerande erinras om att ett sådant beslut kan meddelas.

4 kap.

10 §

Om någon har fått studielån för *en sjukperiod eller* en vårdperiod då han eller hon har vårdat barn eller svårt sjuk närstående enligt 3 kap. 26-32 f §§ och de bestämmelser som gäller där, gäller 11 § i fråga om återbetalningen.

Om någon har fått studielån *under en sammanhängande period med studiemedel för vilken studiemedelsveckor har räknats bort enligt 3 kap. 27 a §, gäller 10 a § i fråga om återbetalningen.*

Om någon har fått studielån för en vårdperiod då han eller hon har vårdat barn eller svårt sjuk närstående enligt 3 kap. 32 a - f §§ och de bestämmelser som gäller där, gäller 11 § i fråga om återbetalningen.

10 a §

En viss andel av studielånen för den sammanhängande perioden med studiemedel ska inte betalas tillbaka. Andelen motsvaras av den andel antalet veckor som räknas bort enligt 3 kap. 27 a § utgör av den sammanhängande perioden med studiemedel. Vid beräkningen ska antalet veckor som räknas bort först minskas med en karenstid om två veckor. Andelen beräknas enligt följande formel

<i>Bv</i>	<i>Antalet veckor som räknas bort</i>
<i>Sp</i>	<i>Längden på den sammanhängande perioden med studiemedel uttryckt i veckor</i>

11 §

Studielån som avser en del av en *sjukperiod eller vårdperiod* som följer efter en karenstid om 30 dagar ska inte betalas tillbaka.

I karenstiden får bara räknas in tid under sådan studietid som avses i

1. 3 kap. 26 § när det gäller egen *sjukdom*

2. 3 kap. 32 a § när det gäller vård av barn, och

3. 3 kap. 32 d § när det gäller vård av svårt sjukt närstående.

Vid beräkningen av karenstiden ska

1. *två eller flera sjukperioder räknas som en sammanhängande sjukperiod, om den senare perioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade, och*
2. *två eller flera vårdperioder då den studerande har vårdat barn respektive vårdat en svårt sjukt närstående räknas som en sammanhängande vårdperiod, om den senare perioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade.*

Studielån som avser en del av en vårdperiod som följer efter en karenstid om 30 dagar ska inte betalas tillbaka.

I karenstiden får bara räknas in tid under sådan studietid som avses i

1. 3 kap. 32 a § när det gäller vård av barn, och

2. 3 kap. 32 d § när det gäller vård av svårt sjukt närstående.

Vid beräkningen av karenstiden ska två eller flera vårdperioder då den studerande har vårdat barn respektive vårdat en svårt sjukt närstående räknas som en sammanhängande vårdperiod, om den senare perioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade.

6 kap.

13 §

Försäkringskassan *skall* till Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd lämna uppgift om

1. sådan sjukperiod enligt 3 kap. 26 § som har *godkänts*

Försäkringskassan *ska* till Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd lämna uppgift om

1. sådan sjukperiod enligt 3 kap. 26 § som har *prövats* av

av Försäkringskassan	Försäkringskassan
2. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning under ett arbetsmarknadspolitiskt program, och
 3. rehabiliteringsersättning, sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken.

Första stycket gäller dock bara om uppgifterna har betydelse för tillämpningen av studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som har meddelats med anslutning till lagen.

Denna förordning träder ikraft den 1 juli 2014 och tillämpas för sammanhängande perioder med studiemedel som startar efter ikraftträdandet.

1 Uppdraget och arbetet

Uppdraget

Regeringen har gett Centrala studiestödsnämnden (CSN) i uppdrag att i samråd med Försäkringskassan se över bestämmelserna om studiemedel under sjukdom.¹ I uppdraget ingår att utreda hur Studiesociala kommitténs förslag², om att studiemedel under sjukdom även ska kunna lämnas när den studerandes studieförmåga är nedsatt till hälften, kan genomföras. Nödvändiga författningsförslag ska lämnas och kostnadsberäkningar samt övriga ekonomiska och administrativa konsekvenser ska redovisas.

CSN ska även identifiera hinder för och risker med förslaget samt föreslå hur dessa hinder och risker kan hanteras. I uppdraget ingår att redovisa dels vad som krävs för att kontrollera i vilken omfattning studier bedrivs, dels vilka ytterligare kontroller som bör göras för att säkerställa att den studerande får rätt ersättning. CSN ska även lämna en redogörelse för vad som bör göras för att felaktiga utbetalningar och fusk ska kunna minimeras.

Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 15 april 2012.

Arbetet

CSN har genomfört uppdraget i samråd med Försäkringskassan och har därför haft löpande kontakter med Försäkringskassan och även träffat representanter från berörda enheter på Försäkringskassan vid flera tillfällen. CSN har dessutom träffat Saco Studentråd och Sveriges förenade studentkårer vid olika tillfällen och inhämtat synpunkter från dem.

2 Regelverket

Nuvarande regelverk

Sedan 1975 är det möjligt för en studerande med studiemedel i Sverige att erhålla studiemedel under sjukdom. Det finns en rätt att behålla studiemedlet även om den studerande inte bedriver några studier på grund sjukdom. Det finns ingen uttalad tidsgräns för rätten att behålla sina studiemedel. Förutsättningen är dock att Försäkringskassan eller CSN bedömer att den studerande är helt oförmögen att studera³. En studerande som fått sin sjukperiod godkänd har rätt till studiemedel under sjukdom för heltidsstudier. En studerande som t.ex. studerar på 50 eller 75 procent och som bedöms helt studieoförmögen har rätt till studiemedel under sjukdom i den omfattning som den studerande skulle ha studerat med studiemedel om han eller hon varit frisk.

En studerande som har fått studiemedel under sjukdom anses enligt praxis hos CSN inte ha utnyttjat sina studiemedelsveckor under den tid han eller hon varit sjuk. Om sjukperioden överstiger 30 dagar kan den studerande få lånet avskrivet från och med den 31:a sjukdagen till sjukperiodens slut. Det är alltid CSN som beslutar om den studerande ska få behålla studiemedel under sjukdom, om studiemedelsveckor ska räknas bort och om studielånet ska avskrivas.

¹ U2011/5672/SF.

² Se *Stärkt stöd för studier - tryggt, enkelt och flexibelt* (SOU 2009:28).

³ Vid studier i Sverige är det Försäkringskassan som bedömer om den studerande är helt oförmögen att studera. Vid studier utomlands är det CSN som gör den bedömningen.

Dagens regler innebär dock att en studerande som endast är partiellt studieoförmögen inte kan erhålla studiemedel under sjukdom, dvs. för den tid han eller hon är delvis sjukskriven.⁴ I sådana fall lämnas ordinarie studiemedel endast i den omfattning studier faktiskt bedrivs. Den som studerar med studiemedel och blir partiellt sjukskriven kan inte heller erhålla sjukpenning från Försäkringskassan på den del som personen inte studerar. Under den tid som studier bedrivs med studiemedel är nämligen den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) vilande. Vilande SGI kan endast aktiveras när studierna avbryts helt. Undantaget är att den som arbetar vid sidan av studierna, eller under lov, kan få en SGI som baseras på inkomsten under studietiden. Det kallas för studietids-SGI.

Studietids-SGI ligger till grund för beräkning av t.ex. sjukpenning under studietiden. En studerande med studietids-SGI kan få sjukpenning från Försäkringskassan. Sjukpenning utbetalas då endast för den tid som personen är tvungen att avstå från arbetet p.g.a. sjukdom. Sådan sjukpenning kan lämnas samtidigt som ordinarie studiemedel lämnas. Den kan även lämnas samtidigt som studiemedel under sjukdom lämnas till studerande som p.g.a. sjukdom är oförmögen att arbeta vid sidan av studierna och helt oförmögen att bedriva studier.

En kort historik

Den 1 januari 1975 infördes reformen som innebar en rätt att få behålla studiemedel vid studieavbrott på grund av sjukdom för studier inom Sverige. Möjligheten att få lånet avskrivet från och med den 15:e sjukdagen infördes också. Av förarbetena framgår att reglerna endast bör gälla studerande som är helt oförmögna att bedriva studier på grund av sjukdom. Vidare uttalades att det borde stöta på nästan oöverstigliga praktiska svårigheter att avräkna återbetalningspliktiga studiemedel vid partiell oförmåga på grund av sjukdom.⁵ Enligt 4 kap. 29 § tredje stycket studiestödslagen (1973:349) var det endast möjligt att bevilja studiemedel under sjukdom för längre tid än två terminer om särskilda skäl förelåg. Den 1 januari 1985 upphävdes bestämmelsen i tredje stycket och det finns därför inte längre någon tidsgräns för hur länge studiemedel under sjukdom kan utgå. Departementschefen påminde i samband förändringen om det rehabiliteringsansvar som inträder för Försäkringskassan när den studerande varit sjukskriven under 90 dagar.⁶

Vid reformens införande 1975 saknades erforderliga möjligheter till sjukkontroll utomlands varför reglerna ursprungligen endast gällde studier inom Sverige.⁷ Rätten för de som studerar utomlands att få behålla sitt studiemedel under sjukdom infördes först den 1 juli 1986. Skälet var att Sverige vid den tidpunkten hade träffat avtal med ett relativt stort antal länder om sjukvårdsförmåner.

Karenstiden för avskrivning av studielån höjdes från 14 dagar till 30 dagar den 1 juli 1995. CSN framförde i samband med detta förslag att den automatiska avskrivningen på grundval av Försäkringskassans uppgifter skulle slopas helt och hållet. Avskrivning skulle istället ske efter ansökan från den studerande. Regeringen avstod dock från att föreslå en ändring, eftersom den bl.a. skulle skapa administrativt merarbete för CSN och innebära en form av överprövning av Försäkringskassans beslut. Regeringen ansåg att merparten av dem som varit sjukskrivna under kortare tid än en månad inte försenats eller endast försenats nämnvärt i sina studier. En ökning av karenstiden var därför en rimlig åtgärd.⁸

⁴ Se 3 kap. 24 § studiestödslagen (1999:1395) och 3 kap. 28 studiestödsförordningen (2000:655).

⁵ Prop. 1974/14 s. 113.

⁶ Prop. 1983/84:127 s. 22f.

⁷ Prop. 1985/86:100, Bil. 10, s. 366.

⁸ Prop. 1994/95:100, Bil 9, s. 311.

3 Nuläge

Ärenden där frågan om bibehållet studiemedel under en sjukperiod aktualiseras är andelsmässigt sällan förekommande och handläggningen är ofta komplicerad med många manuella inslag. Ärendena är vidare heterogena. En centralisering av arbetsuppgifterna har därför bedömts vara mest funktionell. Prövningen av rätten att behålla studiemedel under en sjukperiod och prövningen om studiemedelsveckor ska räknas bort görs vid CSN:s lokalkontor i Lund. Den senare prövningen av rätten till avskrivning av studielån som har uppburits under en sjukperiod görs vid CSN:s lokalkontor i Örebro.

3.1 Hur fungerar det i praktiken?

Studerande i Sverige som på grund av sjukdom blir helt oförmögna att bedriva studier ska anmäla det till Försäkringskassan.⁹ Han eller hon ska lämna in en skriftlig försäkran som innehåller uppgifter om sjukdomen, hur studierna bedrivs och en egen bedömning av studieförmågan. Uppgifterna i försäkran lämnas på heder och samvete.¹⁰ Försäkringskassan får som huvudregel endast godkänna en period som infaller efter det att anmälan har gjorts. Om den studerande har varit förhindrad att göra en anmälan eller om det finns särskilda skäl får Försäkringskassan även godkänna en period som infaller före anmälan.¹¹

Vid studier utomlands ska dock den studerande anmäla uppehåll under sju dagar eller mer på grund av sjukdom till CSN.¹²

3.1.1 Studerande vid skolor och lärosäten i Sverige

Den studerande behöver inte ansöka om att få behålla sina studiemedel under en sjukperiod. Många studerande känner heller inte till innebörden av den anmälningsskyldighet som finns.

Följden blir att studeranden, när sjukfallet inträffar,

- *låter bli att* anmäla sjukperioden till CSN och till Försäkringskassan,
- *endast* anmäler sjukperioden till CSN,
- *endast* anmäler sjukperioden till Försäkringskassan eller
- anmäler sjukperioden *både* till CSN och Försäkringskassan.

Sjuk från terminsstart – anmäler inte till CSN

Det är relativt vanligt att studerande som är sjuka från terminsstarten ansöker om studiemedel utan att lämna uppgifter om sin sjukdom till CSN. I sådana fall gör CSN en sedvanlig prövning av rätten till ordinarie studiemedel. Om villkoren är uppfylla lämnas ordinarie studiemedel för studier. Ofta styrker den studerande därefter, trots sjukdomen, att han eller hon har påbörjat de studier för vilka studiemedlen har lämnats. Det är vidare vanligt att den studerande, trots sjukdomen, registreras som studerande vid skolan eller lärosätet. I detta fall utgår ordinarie studiemedel eftersom CSN inte har någon kännedom om att den studerande är frånvarande från sina studier.

⁹ 3 kap. 28 § studiestödsförordningen.

¹⁰ 12 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:13) om kontroll i sjukpenningärenden och ersättning för merutgifter vid resa till och från arbetet, m.m.

¹¹ 3 kap. 30 § första stycket studiestödsförordningen.

¹² 14 kap. 2 § första stycket Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:1) om beviljning av studiemedel.

För det fall den studerande har anmält sjukperioden till Försäkringskassan och Försäkringskassan godkänt sjukperioden hanteras ärendet hos CSN helt automatiskt. Då görs endast en rudimentär kontroll av rätten att behålla studiemedel under sjukperioden. Om kontrollen utfaller positivt vidtas inga ytterligare åtgärder och studiemedel betalas fortsatt ut till den studerande. Den studerande får t.ex. inget beslut som anger att han eller hon har rätt att behålla sina studiemedel under frånvaro från studierna p.g.a. en sjukperiod.

Sjuk från terminsstart – anmäler till CSN

I de fall en studerande som är sjuk från terminsstarten redan i sin ansökan uttalar att han eller hon önskar studiemedel under en sjukperiod prövar CSN rätten att uppbära studiemedel under sjukperioden. Om det finns en sådan rätt fattar CSN ett beslut om rätt till studiemedel under sjukdom. Det förutsätter givetvis att perioden är anmäld till och godkänd av Försäkringskassan. Om det *inte* finns en sådan rätt kan CSN varken besluta om att lämna ordinarie studiemedel eller studiemedel under sjukdom för sjukperioden. Detta eftersom den studerande då varken bedriver studier eller har rätt att behålla studiemedel under sjukdom under frånvaron.

Sjuk under terminen – anmäler inte till CSN

I de fall en studerande som har påbörjat sina studier senare insjuknar och låter bli att anmäla det till CSN händer oftast - ingenting. Om det rör sig om kortare sjukperioder får CSN inga signaler från skolan eller lärosätet om att den studerade inte deltar i studierna. Endast om det rör sig om längre sjukperioder får CSN sådana uppgifter från skolan.¹³ Lärosäten meddelar dock som regel endast studieinaktivitet i de fall den studerande själv anmält denna till lärosätet.

Om den studerande, utan att anmäla sjukperioden till CSN, ändå har anmält sin sjukperiod till Försäkringskassan och Försäkringskassan har godkänt perioden initieras och hanteras frågan om rätt till studiemedel under sjukdom helt automatiskt. En rudimentär kontroll av rätten att behålla studiemedel under sjukperioden görs. När kontrollen utfaller positivt vidtas inga ytterligare åtgärder och studiemedel betalas fortsatt ut till den studerande. Den studerande får inget beslut som anger att han eller hon har rätt att behålla sina studiemedel under frånvaro från studierna p.g.a. en sjukperiod.

Sjuk under terminen – anmäler till CSN

I de fall en studerande, som insjuknar under en termin, anmäler det till CSN prövar CSN manuellt rätten att uppbära studiemedel under sjukperioden. Om det finns en sådan rätt fattar CSN ett beslut om rätt till studiemedel under sjukdom. Det förutsätter givetvis att perioden är anmäld till och godkänd av Försäkringskassan. Om det *inte* finns en sådan rätt kan CSN komma ändra beslutet att lämna ordinarie studiemedel. Detta eftersom den studerande då varken bedriver studier eller har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom under frånvaron.

3.1.2 Studerande vid utländska lärosäten utanför Sverige

Vid sjukdom vid studier utomlands ska sjukperioden anmälas till CSN senast i början av närmast efterföljande termin. Om sjukperioden inträffar under den sista terminen som beslutet om studiemedel omfattar ska anmälan komma in senast sista dagen den terminen. Den studerande måste lämna in ett läkarintyg till CSN som styrker nedsättningen av

¹³ Se avsnitt 5.3.1.

studieförmågan på grund av sjukdomen.¹⁴ Enligt den praxis som utvecklats kräver CSN läkarintyg från och med sjukdomens första dag.

CSN prövar rätten till studiemedel under sjukdom endast efter anmälan från den studerande. Oftast inkommer en sådan anmälan först i efterhand, sedan sjukperioden redan avslutats. I något fall pågår sjukperioden alltjämt när anmälan görs och i rena undantagsfall anmäls en sjukperiod först i samband med att den studerande ansöker om fortsatta studiemedel.

CSN beslutar för varje anmäld sjukperiod om rätt till studiemedel under sjukdom. Det förutsätter givetvis att CSN anser att läkarintyget ger stöd för att studieförmågan verkligen var helt nedsatt under angiven tidsperiod. Vidare krävs att sjukperioden har anmälts inom de tidsramar som föreskrivs. Om det *inte* finns en rätt till studiemedel under sjukdom kan CSN varken lämna ordinarie studiemedel eller studiemedel under sjukdom för sjukperioden. Detta eftersom den studerande då varken bedriver studier eller har rätt att behålla studiemedel under sjukdom under frånvaron. I något fall innebär det att den studerande blir återbetalningsskyldig. Det gäller ordinarie studiemedel som har betalats ut för tid då den studerande enligt anmälan inte har bedrivit studier men orsaken till frånvaron inte har kunnat godkännas.

3.1.3 Veckor som räknas bort

CSN har meddelat allmänna råd¹⁵ som innebär att veckor då den studerande har uppburit studiemedel med stöd av regelverket för studiemedel under sjukdom inte ska medräknas när bestämmelserna om längsta tid med rätt till studiemedel ska tillämpas. Den studerande ges med andra ord alltid rätt till studiemedel för att läsa om det antal veckor sjukperioden pågått.

Om den studerande har mer än en sjukperiod och den senare sjukperioden börjar inom 20 dagar efter det att den tidigare slutade räknas sjukperioderna som en sjukperiod vid bedömningen av om veckor ska räknas bort.

Det antal veckor den studerande har bedömts ha rätt till studiemedel under sjukdom räknas automatiskt bort från det antal veckor den studerande har utnyttjat på en viss nivå. Veckor som räknas bort sker endast genom en korrigering i CSN:s register. CSN skickar inte ut något särskilt beslut om att veckor har räknats bort eller varför. I fortsatta utskick till den studerande och på den studerandes personliga sidor på www.csn.se uppges antalet utnyttjade veckor helt enkelt vara lägre än tidigare.

3.1.4 Avskrivning av studielån

Studielån som avser den del av en sjukperiod som följer efter en karenstid om 30 dagar ska inte betalas tillbaka. Kortare perioder som ligger i nära anslutning till varandra får, precis som när veckor räknas bort, räknas ihop som karenstid.¹⁶

CSN kontrollerar två gånger om året vilka studerande som har haft studielån under sjukdom under minst 30 dagar. För studerande med längre sjukperioder som redan vid en tidigare kontroll har fått studiemedel avskrivna kan ytterligare avskrivning komma ifråga.

¹⁴ 14 kap. 3 § andra stycket CSNFS 2001:1.

¹⁵ Allmänna råd till 3 kap. 8 § studiestödslagen, införda i 5 kap. CSNFS 2001:1.

¹⁶ 4 kap. 11 § studiestödsförordningen.

I majoriteten av de ärenden som identifieras skrivs studielånen av helt maskinellt.¹⁷ Endast de ärenden som inte kan hanteras maskinellt hanteras av handläggare. Vid handläggningen kontrolleras slumpvis de studerandes studieresultat under den godkända sjukperioden. Om den studerande har klarat poäng eller motsvarande under sjukperioden har den studerande inte oavbrutet varit helt oförmögen att bedriva studier. CSN har i sådana fall vissa möjligheter att neka avskrivning.¹⁸ Det ska påpekas att kontrollen varken är fullständig eller särskilt omfattande.

När CSN bedömer att det finns grund för att skriva av studielån fattas ett särskilt avskrivningsbeslut. Av beslutet, som skickas till låntagaren, framgår att avskrivning har skett, för vilken period och med vilka belopp.

3.1.5 Rehabilitering

Om en studerande som har beviljats studiemedel under sjukdom har varit helt oförmögen att bedriva studier under 90 dagar i följd eller om det finns något annat särskilt skäl, inträder ett rehabiliteringsansvar. För studerande vid en svensk skola eller läroanstalt ska Försäkringskassan, enligt de bestämmelser myndigheten meddelat, undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd som är ägnad att förkorta sjukdomstiden eller på något annat sätt helt eller delvis återställa studieförmågan. Om Försäkringskassan finner att en sådan åtgärd behövs, ska den underrätta den studerande om det och se till att åtgärden vidtas. För studerande vid en utländsk skola eller läroanstalt utanför Sverige har CSN ett motsvarande ansvar.¹⁹

Försäkringskassan

I något fall genomförs en s.k. SASSAM-utredning²⁰ och i något fall hålls ett avstämningsmöte med den sjukskrivne och representanter från hälso- och sjukvården. I övrigt utreder Försäkringskassan normalt inte några rehabiliteringsåtgärder för gruppen sjukskrivna studeranden som har studiemedel. Orsakerna till att rehabiliteringen av studerande i Sverige inte fungerar idag är bl.a. följande.²¹

Försäkringskassan har ett ansvar att *samordna* rehabiliteringsinsatser men är inte en rehabiliteringsaktör. Det är t.ex. hälso- och sjukvården som svarar för de medicinska insatserna, socialtjänsten för de sociala insatserna, arbetsgivare för de arbetsplatsinriktade insatserna och Arbetsförmedlingen för de arbetsmarknadsinriktade insatserna. Den aktör som har ansvaret för att genomföra en åtgärd ansvarar normalt även för finansiering av åtgärden. Det är alltså någon annan än Försäkringskassan som måste ha medel och verktyg för att kunna genomföra en rehabilitering. För gruppen studeranden saknas en sådan tydlig

¹⁷ Dvs. studielån som har uppburits fr.o.m. den 31:a sjukdagen.

¹⁸ Se Kammarrätten i Sundsvalls dom den 25 januari 2006 (mål nr 392-05). I målet hade den studerande en godkänd sjukperiod som sträckte sig från den 1 februari till den 31 maj. Han hade under samma period klarat godkänt resultat i kurser om sammanlagt 13 högskolepoäng genom att skriva omtentor. Kammarrätten konstaterade CSN inte kan medge avskrivning av lån under sjukdom enbart utifrån det förhållandet att Försäkringskassan godkänt sjukperioden. Rätten menade att det istället får anses ankomma på CSN att göra en självständig bedömning av om den studerande under aktuell period varit oavbrutet oförmögen att bedriva studier och om förutsättningarna för avskrivning av lånet, helt eller delvis, kan anses vara uppfyllda.

¹⁹ 3 kap. 26 och 32 §§ studiestödsförordningen.

²⁰ Strukturerad arbetsmetod för sjukfallsutredning och samordnad rehabilitering (se http://uppsol.forsakringskassan.se/upload/SASSAM_pres_broschyr0608.pdf).

²¹ Uppgifterna har lämnats av Försäkringskassan under februari 2012.

motpart. Skolor och läroanstalter har t.ex. inget ansvar för att delta i rehabiliteringen av sjukskrivna studeranden.

Ytterligare orsaker till rehabiliteringen av studerande inte fungerar idag är att det i vissa avseende är oklart vilka rehabiliteringsåtgärder som skulle kunna vara aktuella för gruppen studerande. Det är också oklart vilka åtgärder som kan vara aktuella i de fall studieförmågan inte bedöms möjlig att återställa.

CSN

CSN har inte meddelat några föreskrifter om utredning av rehabiliteringsåtgärder för långtidssjukskrivna utlandsstuderande. CSN utreder heller inte om det finns skäl att vidta någon rehabiliteringsåtgärd. Inga rehabiliteringsåtgärder blir därmed aktuella för gruppen.

Orsaken till CSN inaktivitet är att CSN saknar kompetens om utredning och genomförande av rehabilitering.

3.2 Problem och risker i nuvarande system

Nuvarande system uppvisar brister i flera avseenden.

Anmälningsskyldighet

Studerande som bedriver studier och som blir sjuka instrueras att anmäla sin sjukperiod till Försäkringskassan eller till CSN. Många känner dock inte till skyldigheten att anmäla en sjukperiod eller till vem den ska anmälas. Följden blir att en sjukperiod anmäls till fel myndighet, till både CSN och Försäkringskassan eller inte alls.

Svaga incitament att anmäla ändringar

Studerande vid skolor och läroanstalter i Sverige som anmäler sin sjukperiod till Försäkringskassan har uppfyllt sin anmälningsskyldighet. Om Försäkringskassan *inte* godkänner perioden händer dock oftast ingenting. Skolan eller lärosätet rapporterar som regel inte kortare frånvaro till CSN. Studerande kan således utebli från studierna utan giltig anledning utan att CSN vidtar någon åtgärd. Endast om den studerande samtidigt har anmält sjukfrånvaron till CSN kan ett uteblivet godkännande från Försäkringskassan resultera i indragning av de ordinarie studiemedlen under frånvaroperioden. Dagens system innebär en uppenbar risk för felaktiga utbetalningar som aldrig uppmärksammas eller beivras. Systemet bestraffar samtidigt studeranden som vill göra rätt för sig.

För studerande vid utländska skolor och lärosäten utanför Sverige finns tvärtom starka incitament att anmäla studieinaktivitet till CSN. Om det finns en verklig och godtagbar anledning till frånvaron skrivs de lån som uppburits under perioden av och den studerande får automatiskt ytterligare veckor med studiemedel att utnyttja på den aktuella nivån. Om anledningen *inte* kan godtas kan CSN däremot istället utreda om den studerande har rätt till de studiemedel som betalats ut eller står i begrepp att betalas ut under frånvaroperioden.

Inget beslut om rätt att behålla studiemedel under sjukdom

En komplicerande faktor är att CSN, för studerande i Sverige, ytterst sällan meddelar något formellt beslut att det finns en rätt att behålla studiemedlen under en sjukperiod. I bästa fall har CSN övervägt frågan och "beslutet" att lämna studiemedel under en sjukperiod uttrycks genom fortsatta utbetalningar av studiemedel. Ofta känner handläggare på CSN dock inte till frånvaron överhuvudtaget.

Avsaknaden av ett beslut om rätt att behålla studiemedel under en sjukperiod innebär att den sjukskrivne svävar i ovisshet om sin rätt att utebli från studierna.

Inget beslut om att räkna bort veckor

Det antal veckor den studerande har bedömts ha rätt till studiemedel under sjukdom räknas bort från det antal veckor den studerande har utnyttjat på en viss nivå. Veckor räknas bort endast genom en korrigerings i CSN:s register. Den studerande får aldrig något särskilt beslut om att veckor har räknats bort eller varför det skett.

Avsaknaden av ett formellt beslut gör det svårt att utkräva ansvar vid konstaterade avvikelser. Veckor har räknats bort automatiskt och utan motivering. Att veckor räknats bort kan inte på ett tydligt sätt sättas i samband med en anmälan av en sjukperiod till Försäkringskassan. Även om det senare skulle visa sig att villkoren för rätt till studiemedel under sjukdom egentligen inte har varit uppfyllda saknas därför i regel möjlighet att ändra beslutet att räkna bort veckor. Det händer t.ex. att det senare framkommer att den studerande har bedrivit studier och klarat sina studieresultat, trots läkares intyg om hel studieoförmåga och trots att Försäkringskassan har godkänt sjukperioden.

Inga rehabiliteringsåtgärder

Avsaknaden av åtgärder avsedda att hjälpa den studerande tillbaka i studier leder till flera olika problem. Den studerande måste t.ex. själv, trots sin sjukdom, ta ansvar för att identifiera, samordna och finansiera åtgärder som syftar till att han eller hon ska kunna komma tillbaka i studier eller arbete. Ett rimligt antagande är att de flesta inte maktar med ett sådant åtagande och att sjukperioden istället kommer att kännetecknas av passivitet.

Det finns i nuvarande system heller ingen uttalad bortre tidsgräns för hur länge en studerande kan uppbära studiemedel under sjukdom.²² Det är tydligt att regeringen, inför beslutet att slopa tidsgränserna den 1 januari 1985, utgick från att bestämmelserna om rehabiliteringsåtgärder i praktiken ändå skulle innebära en sådan spärr. CSN och Försäkringskassan har ett ansvar för att samordna och se till att rehabiliteringsåtgärder vidtas. Rehabiliteringen av studerande idag fungerar dock inte. Bl.a. är det oklart vilka aktörer som Försäkringskassan och CSN kan involvera i rehabiliteringen och vem som ska stå det finansiella ansvaret för rehabiliteringen när det är fråga om åtgärder utanför hälso- och sjukvårdens område.

Rätten att behålla studiemedel under sjukdom tryggar den studerandes försörjning, men det finns inte några uttryckliga krav på insatser för att förkorta sjukperioden. Studerande kan därför vara sjukskrivna under mycket långa perioder till stora kostnader för dem själva och för samhället. Det finns aktuella exempel på studeranden som har uppburit studiemedel under sjukdom under 15 terminer. Riskerna för livslång frånvaro från arbetsmarknaden ökar sannolikt vid tidiga och långvariga sjukperioder utan rehabiliteringsåtgärder.²³

²² Inte heller bestämmelserna om längsta tid med rätt till studiemedel (3 kap. 8 § studiestödslagen) innebär en begränsning eftersom veckor då den studerande har uppburit studiemedel under sjukdom räknas bort.

²³ I *Brist på brådska* (SOU 2008:102), konstaterades t.ex. att en dåligt fungerande och passiv sjukskrivningsprocess med långa sjukskrivningstider hade varit en inkörsport till aktivitetsersättningen. Vidare konstaterades att nästan ingen lämnade sjukförsäkringen för förvärvsarbete efter att ha beviljats aktivitetsersättning (s. 82f).

3.3 Sjukförsäkringen i siffror

3.3.1 Vilka är de sjukskrivna?

Få studerande utnyttjar försäkringsskyddet som innebär en möjlighet att vara sjukskrivna med studiemedel. Under läsåret 2009/10 uppbär endast 1,9 procent av de studerande studiemedel under sjukdom. Under läsåret 2010/11 var siffran 1,7 procent. Eftersom så få utnyttjar möjligheten är även uttaget av sjukdagar för studerande med studiemedel lågt. Under de senaste två åren har studiemedel under sjukdom lämnats för cirka 250 000 dagar per år. Det motsvarar i genomsnitt 0,6 dagar per studerande med studiemedel per läsår.

De studerande som faktiskt väljer att utnyttja försäkringsskyddet är ofta sjukskrivna under längre perioder än några dagar.

Tabell 1 Antal personer som har varit sjukskrivna med bibehållet studiemedel och genomsnittligt antal sjukdagar per sjukskriven, läsåret 2010/2011.

	Totalt antal personer med studiemedel	Antal personer med sjukdagar	Andel med sjukdagar	Antal sjukdagar i genomsnitt
Kvinnor	248 848	5 462	2,4 %	35,5
Män	164 295	1 642	1,0 %	33,5
Totalt	413 143	7 104	1,7 %	35,1

Under läsåret 2010/2011 var det genomsnittliga antalet sjukdagar med studiemedel 35,1 per sjukskriven studerande. Det ska påpekas att den faktiska sjukperioden kan vara längre. CSN betalar endast ut studiemedel under sjukdom under perioder då ordinarie studiemedel annars skulle ha betalats ut. CSN har därför inga uppgifter om eventuella sjukdagar som infaller under olika lov och ledigheter.

Kvinnor utnyttjar försäkringsskyddet oftare än män och kvinnors sjukperioder är marginellt längre än männens. Det bör påpekas att en större andel kvinnor som anmäler sina sjukperioder till CSN inte behöver innebära att kvinnor också är sjukare än män. Anmälningssfrekvensen påverkas t.ex. sannolikt också i stor utsträckning av hur väl de studerande känner till regelverket.

Tabell 2 Genomsnittligt antal sjukdagar läsåret 2010/11 för studerande som uppburit studiemedel under sjukdom. Fördelat på olika ålderskategorier.

Ålder	Totalt antal personer med studiemedel	Antal personer med sjukdagar	Andel med sjukdagar	Antal sjukdagar i genomsnitt
-19	24 880	167	0,7 %	28
20-24	216 691	2 690	1,2 %	35
25-29	88 784	1 474	1,7 %	41
30-34	33 911	951	2,8 %	38
35-39	22 825	762	3,3 %	33
40-44	14 991	596	4,0 %	28
45-49	7 992	330	4,1 %	28
50-	3 069	134	4,4 %	22
Totalt	413 143	7 104	1,7 %	35,1

Äldre studerande utnyttjar försäkringsskyddet oftare än yngre. Troligtvis är äldre studerande oftare sjuka än yngre. Samtidigt uppvisar studerande i åldrarna 20-34 år de längsta sjukperioderna. Förklaringen är troligtvis att äldre studerande har större erfarenhet från arbetslivet där all sjukdom ska anmälas till arbetsgivare och till Försäkringskassan. Yngre personer har inte alltid denna erfarenhet och anmäler oftare bara allvarigare sjukdomstillstånd. Samma tendens kan urskiljas vid en jämförelse av studerande som har studiemedel för att studera vid en skola eller läroanstalt i Sverige och studerande som studerar utomlands. Endast 101 personer som hade studiemedel för studier utomlands uppbar studiemedel under sjukdom under läsåret 2010/2011. Det motsvarar 0,4 procent av alla utlandsstuderande. Motsvarande siffra för studerande i Sverige, en grupp med en högre medelålder, var 1,8 procent. För studerande utomlands kan en främmande miljö bidra till en minskad benägenhet att anmäla sjukperioder. De studerande vet helt inte vart de ska vända sig om de drabbas av en sjukdom som påverkar studieförmågan. Det förekommer att studerande helt enkelt avbryter sina utlandsstudier och reser hem utan att anmäla det till CSN.

Omkring 10 procent av dem som uppbar studiemedel under sjukdom är sjukskrivna under längre perioder än 90 dagar. Rehabiliteringsåtgärder skulle således vara aktuella för omkring 700 personer årligen.

3.3.2 Sjukförsäkringens kostnader

Kostnaderna i sjukförsäkringssystemet består av två poster.

Kostnader för att räkna bort veckor

Kostnaden för veckor som räknas bort uppstår först om en studerande som har varit sjukskriven behöver utnyttja studiemedel under fler veckor än studiemedelssystemet normalt medger. En studerande som har uppburit studiemedel under sjukdom under tio veckor kan t.ex. beviljas studiemedel under tio veckor utöver normala veckogränser. De flesta studerande hinner, även vid förseningar på grund av sjukdom, färdigställa sina studier inom ordinarie veckogränser. I sådana fall innebär en borträkning av tid inga extra kostnader.

Endast längre sjukperioder och återkommande kortare sjukperioder som ligger nära varandra i tiden medför att veckor räknas bort. Kortare sjukperioder medför ingen borträkning av tid. Av 7 104 personer som uppbar studiemedel under sjukdom under läsåret 2010/2011 fick 5 044 personer räkna bort veckor. I genomsnitt räknades 6,3 veckor bort per person.

Det är oerhört svårt att med någon form av säkerhet uttala sig om den faktiska kostnaden för veckor som räknas bort. Studerande kan t.ex. först efter många års uppehåll välja att återgå till studier och då utnyttja de extra veckorna. Studiemedel kan dessutom lämnas utöver veckogränserna om det finns synnerliga skäl. Det är inte möjligt att uttala sig om hur många av dem som fått studiemedel under extra veckor istället skulle få studiemedel med hänvisning till synnerliga skäl om möjligheten att räkna bort veckor inte fanns. Under 2010 fick 8 200 personer helt eller delvis avslag på sin ansökan om studiemedel på grund av de redan utnyttjat det maximala antalet studiemedelsveckor. Det motsvarade 1,6 procent av de sökande. För studerande på grundskolenivå var andelen 5,8 procent, för

studerande på gymnasienivå 2,2 procent, för utlandsstuderande 2,0 procent och för studerande på eftergymnasial nivå i Sverige 1,0 procent.²⁴

Studerande som har uppburit studiemedel under sjukdom försenas i regel i sina studier. Samtidigt är det långt ifrån säkert att de försenas så mycket att de senare behöver ta de veckor som räknats bort i anspråk för att kunna slutföra sina studier. Om en fjärdedel av de sjukskrivna skulle behöva ta samtliga sådana veckor i anspråk innebär det cirka 6,2 miljoner kronor per år²⁵ i kostnader för studiebidrag.

Kostnader för avskrivningar

Omkring 1 900 personer får varje år ett beslut om avskrivning av studielån som har uppburits under en sjukperiod. Under läsåret 2010/2011 fick 1 851 personer sådana beslut om avskrivning. Den totala kostnaden för alla avskrivningar uppgår till omkring 20 miljoner kronor per år.

Tabell 3 Antal personer som har fått beslut om avskrivning av studielån samt avskrivna belopp läsåret 2010/2011. Fördelat på män och kvinnor.

	Totalt antal personer med studiemedel	Antal personer med avskrivning	Andel med avskrivning	Avskrivet belopp, mnkr	Avskrivet belopp i genomsnitt, kr
Kvinnor	248 848	1 447	0,58 %	15,9	10 972
Män	164 295	404	0,25 %	4,4	11 013
Totalt	413 143	1 851	0,45 %	20,3	10 981

Kostnaderna för avskrivningar av studielån är betydligt högre för gruppen kvinnor än för gruppen män. Samtidigt är storleken på det avskrivna beloppet för varje enskild person ungefär detsamma för grupperna. Förklaringen är att kvinnor utnyttjar försäkringsskyddet oftare än män.

Tabell 4 Antal personer som har fått beslut om avskrivning av studielån samt avskrivna belopp läsåret 2010/2011. Fördelat på olika ålderskategorier.

Ålder	Totalt antal personer med studiemedel	Antal personer med avskrivning	Andel med avskrivning	Avskrivet belopp, mnkr	Avskrivet belopp i genomsnitt, kr
-19	24 880	23	0,09 %	0,4	16 316 kr
20-24	216 691	680	0,31 %	8,0	11 745 kr
25-29	88 784	501	0,56 %	5,4	10 866 kr
30-34	33 911	254	0,84 %	3,1	10 994 kr
35-39	22 825	179	0,78 %	1,8	10 140 kr
40-44	14 991	114	0,76 %	1,1	9 412 kr
45-49	7 992	57	0,71 %	0,4	7 675 kr
50-	3 069	13	0,42 %	0,1	5 494 kr
Totalt	413 143	1 851	0,45 %	20,3	10 981 kr

²⁴ *Studiestödet 2010*, CSN april 2011, s. 65.

²⁵ 25 procent av 5 044 personer ger 1 261 personer i den aktuella gruppen. 8,8 procent av de studerande har studiemedel med det högre bidraget. Det motsvarar 111 personer. Det ger en total kostnad om 6,2 mnkr (111 personer ggr 6,3 veckor ggr 1 628 kr) + (1 150 personer ggr 6,3 veckor * 699 kronor per vecka).

Yngre personer får i genomsnitt högre belopp avskrivna än äldre personer. Personer under 25 år får nästan uteslutande studiemedel med en lägre bidragsdel. De allra yngsta personerna lånar således mer än äldre studerande och får följaktligen högre belopp avskrivna. I övrigt förklaras skillnaderna av att äldre studerande har kortare sjukperioder, och därmed, lägre genomsnittliga avskrivningsbelopp.

4 Hinder för och risker med Studiesociala kommitténs förslag

I de delar som direkt berör studiemedelssystemet har Studiesociala kommittén föreslagit följande;

Studiemedel ska fortsatt kunna lämnas vid egen sjukdom. Studiemedel ska kunna lämnas vid hel och halv studieoförmåga. Avskrivning av lånedelen ska även fortsatt göras fr.o.m. den 31:a sjukdagen. Studiemedel ska inte kunna lämnas för samma tid som sjukpenning. Försäkringskassan ska vara skyldig att lämna uppgift om sjukpenning till CSN och Överklagandenämnden för studiestöd.

Kommittén bedömer att studiemedel under sjukdom bör lämnas i högst ett år. Detta bör dock införas först när ansvaret för rehabiliterande insatser för studerande har utretts och fastställts. Regeringen har aviserat att tillsätta en parlamentarisk utredning som ska få i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att förkorta sjukdomstiden för studerande och finansiering för dessa.²⁶

Regeringens uppdrag till CSN är att CSN i förevarande rapport ska utreda hur Studiesociala kommitténs förslag om att studiemedel under sjukdom ska kunna lämnas när den studerandes studieförmåga är nedsatt till hälften kan genomföras. CSN kommenterar hinder och risker med detta förslag nedan.

4.1 Hinder och risker som inte hanteras inom ramen för CSN:s uppdrag

Kretsen som omfattas av försäkringsskyddet

Endast omkring 60 procent av alla studerande uppbär studiemedel. Av dessa omfattas endast 67 procent av försäkringens skydd i form av avskrivning av studielån.²⁷ En förbättrad sjukförsäkring för studerande med studiemedel omfattar därmed inte alla studerande. Detta problem går inte att lösa inom studiemedelssystemet.

Alla med studiemedel som får nedsatt studieförmåga p.g.a. sjukdom omfattas heller inte av den lösning som Studiesociala kommittén föreslår eftersom det krävs att den studerandes studieförmåga är nedsatt med minst hälften för att studiemedel under sjukdom ska kunna utgå. När den studerande kan bedriva studier på mer än halvtid kan Försäkringskassan inte godkänna den anmälda sjukperioden.

Ersättning utanför ordinarie studietid

Sjukförsäkringen inom studiemedelssystemet ersätter den studerande under tid då han eller hon på grund av sjukdom är förhindrad att studera och uppbära ordinarie studiemedel. Studiemedel lämnas som huvudregel dock endast för studietid.²⁸ Sjukförsäkringen ersätter

²⁶ SOU 2009:28, s. 443ff.

²⁷ 67,3 procent av de studerande med studiemedel uppbär studielån under 2010. (*Studiestödet 2010*, CSN, s. 54).

²⁸ 3 kap. 5 § studiestödslagen.

därmed inte den studerande vid sjukdom efter studietidens slut eller under lov.²⁹ CSN har dock bedömt att det inte ligger i myndighetens uppdrag att föreslå lösningar som kräver förändringar av mera grundläggande strukturer inom studiemedelssystemet.

Utbetalning av studiemedel och sjukpenning samtidigt

Den föreslagna lösningen, dvs. att studiemedel även ska kunna lämnas vid halv studieoförmåga, möjliggör inte för en person som är beviljad sjukpenning att förena fortsatt sjukskrivning på deltid (dvs. sjukpenning från Försäkringskassan) med deltidsstudier.³⁰ För detta krävs ändringar i socialförsäkringsbalken.³¹

4.2 Hinder och risker som bör kunna hanteras inom studiemedelssystemet

Kontrollfrågor

Frågan om kontroller av studieaktivitet trots en sjukperiod har varit aktuell sedan systemets införande. En undersökning från läsåret 1989/90 visade att 4 procent av de som varit sjukskrivna under en längre period hade studerat på heltid trots sjukskrivningen. 55 procent hade läst en del på egen hand, varav en del också hade deltagit i viss undervisning. Endast 37 procent hade inte studerat alls.³² CSN har inte kunnat genomföra en liknande undersökning inom ramen för nuvarande uppdrag.

Vid en stickprovsgranskning av 176 personer som alla har godkända sjukperioder från höstterminen 2011 framkommer dock följande;

- 27,8 % av alla som har varit sjukskrivna tar mer poäng än de borde kunna m.h.t. sjukperioden.³³
- 22,1 % av alla som var sjukskrivna tar alla eller mer än alla sina poäng trots sjukskrivningen.
- 5,1 % av alla som var sjukskrivna tar mer än alla sina poäng trots sjukskrivningen.

Farhågan om risker för missbruk i form av att den studerande bedriver studier under en sjukperiod tycks därmed alltjämt vara befogad.

Riskerna ökar sannolikt i ett system som tillåter sjukskrivning på deltid. I nuvarande system tillåts ingen form av studier under sjukperioden. I ett system som tillåter deltidsstudier uppkommer omgående frågan vad som ska anses utgöra studier. Den studerande måste i ett sådant system känna till exakt vilka aktiviteter som är tillåtna och i vilken omfattning. Detta för att kunna veta när gränsen för aktiviteter i en otillåten omfattning passeras. Det finns därför en uppenbar risk att fler studerande, t.ex. på grund av bristande kännedom om regelverket, kommer att studera i en högre omfattning än vad som är tillåtet om deltidsjukskrivning blir möjligt.

Rättigheter och skyldigheter

Studerande som på grund av sjukdom blir helt oförmögna att bedriva studier ska idag anmäla det till Försäkringskassan.

²⁹ Frågan har behandlats i en mängd olika sammanhang. T.ex. redan på 1970 och 80-talet i prop. 1978/79:62 och prop. 1983/84:127, men även i nutid i underlagsrapporten *Studerande och socialförsäkringen* (S 2010:04), s. 31.

³⁰ Förutom när det gäller sjukpenning baserad på studietids-SGI.

³¹ 26 kap. 19 §.

³² Prop. 1994/95:100, Bil 9, s. 310.

³³ Om studieperioden är 20 veckor lång och sjukperioden fem veckor bör resultaten inte kunna överstiga motsvarande 15 veckors studier.

CSN meddelar idag inte något särskilt beslut om rätt att behålla studiemedel under sjukdom. Den studerande kan därför sväva i ovisshet om sina rättigheter att utebli från utbildningen. I ett system som tillåter sjukskrivning på deltid kommer det att vara än viktigare att den studerande känner till gränserna för rätt till studiemedel under sjukdom, dvs. hur stor del av studierna han eller hon kan utebli från och ändå ha rätt att behålla sina studiemedel.

Att utkräva ansvar

CSN har idag vissa skyldigheter att ompröva beslut och återkräva felaktigt utbetalt studiemedel. Ett beslut om studiemedel ska t.ex. omprövas om de faktiska förhållanden som har betydelse för rätten till studiemedel har ändrats eller om CSN får kännedom om förhållanden som myndigheten inte kände till vid beslutstillfället.³⁴ Studiemedel ska vidare återkrävas om den studerande har orsakat en felaktig utbetalning genom att lämna oriktiga uppgifter, genom att inte fullgöra sin anmälnings- eller uppgiftsskyldighet eller på annat sätt. Studiemedel ska dessutom återkrävas om den studerande har insett eller borde ha insett att studiemedel lämnats felaktigt.³⁵

Omprövning förutsätter således att det finns ett beslut som på ett tydligt sätt baseras på vissa uppgifter. Återkrav förutsätter att den studerande har lämnat uppgifter till CSN eller att han eller hon har uppmärksammat felaktigheter i ett beslut om studiemedel.

Den studerande lämnar ofta inga uppgifter om sin sjukperiod till CSN. CSN expedierar heller inga beslut om rätt till studiemedel under sjukdom och om att veckor räknats bort till den studerande. Detta gör det svårt att utkräva ansvar vid avvikelser. Förutsättningarna för omprövning respektive återkrav är helt enkelt inte uppfyllda.

Informationsutbyte

Studiesociala kommittén har inte föreslagit något förändrat ansvarsförhållande mellan CSN och Försäkringskassan. Det dubbla myndighetsansvaret kommer därmed att kvarstå. Försäkringskassan bedömer sjukperioden och CSN rätten till studiemedel under sjukdom, borträkning av tid och avskrivning av studielån. Eftersom båda myndigheter är inblandade vid prövningen av studiemedel under sjukdom krävs ett informationsutbyte mellan myndigheterna.

Om deltidssjukskrivning blir tillåten måste informationsutbytet omfatta även uppgiften om sjukperioden har godkänts på hel- eller deltid.

I nuvarande system informerar Försäkringskassan aldrig CSN om de ärenden där en sjukperiod *inte* har godkänts. Detta trots att CSN i sådana fall bör initiera en utredning om huruvida den studerande alls bedriver studier. CSN skulle alltså redan idag kunna använda uppgifter om sjukperioder som inte har godkänts för att förhindra felaktiga utbetalningar. I de fall Försäkringskassan bara godkänner deltidssjukskrivning och i de fall Försäkringskassan helt har avslagit en ansökan finns anledning för CSN att initiera en utredning för att fastställa vilka studier den studerande fortsatt bedriver. I ett system med deltidssjukskrivning skulle CSN därför behöva tillgång till uppgiften om i vilken omfattning den studerande har uppgivit sig vara studieoförmögen.

Behovet av informationsutbyte ökar således med Studiesociala kommitténs förslag.

³⁴ 3 kap. 35 § studiestödsförordningen.

³⁵ 5 kap. 1 § studiestödslagen.

Rehabilitering

I dagsläget utreder Försäkringskassan i princip aldrig om det finns skäl att vidta rehabiliteringsåtgärder. CSN utreder aldrig om det finns skäl att vidta rehabiliteringsåtgärder. Eftersom det saknas andra begränsningar för hur länge den studerande kan uppbära studiemedel under sjukdom blir följden att ett fåtal studeranden förblir sjukskrivna under mycket långa perioder. Det är mot denna bakgrund som Studiesociala kommittén bedömde att studiemedel under sjukdom borde kunna lämnas under högst ett år. Man ansåg dock att det skulle vara lämpligt att införa en sådan gräns först sedan ansvaret för rehabiliterande insatser för studerande hade utretts och fastställts.

Det finns, utöver hälso- och sjukvården, idag ingen tydlig samverkanspart vid arbetet med rehabilitering av studerande. Det krävs också att någon aktör, t.ex. skolan, lärosätet eller annan, ges ett tydligt rehabiliteringsansvar. Frågan om vem som ska stå för kostnaderna för behövliga rehabiliteringsåtgärder måste också lösas.

Att delta i en studiesituation och umgås med studiekamrater kan ofta utgöra en viktig del i en rehabilitering. Studerande och behandlande läkare efterfrågar idag möjlighet att få prova på studier i den omfattning den studerande själv finner vara lämpligt och möjligt. I nuvarande system är det inte möjligt för studerande som uppbär studiemedel under sjukdom att prova på studier. När studieförmågan inte är helt nedsatt bortfaller rätten till studiemedel under sjukdom. Ett system som tillåter delvis nedsatt studieförmåga löser en del av denna problematik. Samtidigt är det som efterfrågas en mera steglös lösning. Dvs. att den studerande kan välja att studera i den omfattning som han eller hon själv, tillsammans med behandlande läkare, bedömer vara möjlig. Behovet av sådana men även andra rehabiliteringsåtgärder kommer sannolikt att förändras och även öka om studiemedel även lämnas vid halv studieoförmåga.

Behandling inom hälso- och sjukvården och en mera steglös återgång till studier är två exempel på rehabiliteringsåtgärder. Försäkringskassan har pekat på behovet av förtydliganden kring vilka ytterligare typer av åtgärder som skulle kunna vara aktuella. Det saknas helt enkelt erfarenheter från och verktyg för rehabilitering av studerande.

5 Överväganden och förslag

Under 2000-talet har frågan om en studerande ska ha rätt till sjukpenning när den studerande studerar med studiemedel och frågan om rätt till ersättning när den studerande är sjuk aktualiserats vid ett flertal tillfällen.³⁶ Några förändringar har dock inte skett i sjukförsäkrings- eller i studiestödslagstiftningen.

5.1 Grundläggande begrepp: Hel- och halv studieoförmåga

CSN:s förslag: Studerande ska kunna beviljas studiemedel under sjukdom vid halv studieoförmåga. Bedömningen av om studieförmågan är nedsatt till hälften ska göras mot vad som normalt utgör heltidsstudier.

Om studieförmågan motsvarar högst hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier lämnas studiemedel under sjukdom motsvarande 50 procent av heltid. Det saknar betydelse om den studerande skulle ha bedrivit studier på hel- eller deltid om han eller hon

³⁶ Se t.ex. *Sjukpenninggrundande inkomst - skydd och anpassning* (SOU 2003:50), *Studerande och trygghetssystemen* (SOU 2003:130) och Försäkringskassans rapport *Sjukpenning och studiestöd*, dnr 97333-2005.

hade varit frisk. Det väsentliga är att den studerande inte kan studera mer än halvtid av heltidsstudier.

Om studieförmågan är helt nedsatt lämnas studiemedel under sjukdom motsvarande de studiemedel som skulle ha lämnats om den studerande hade varit frisk.

Bedömning av studieförmåga utgår från heltidsstudier

För rätt till studiemedel under sjukdom på halvtid krävs att den studerande inte kan bedriva sina studier på mer än halvtid på grund av sjukdom. Bedömningen ska utgå från vad som normalt utgör heltidsstudier. Det ska dock inte krävas att den studerande skulle ha bedrivit heltidsstudier om han eller hon inte varit sjuk.

Försäkringskassan ska bedöma huruvida studieförmågan är maximalt halvtid. Myndigheten behöver därför veta i vilken omfattning den studerande, trots sin sjukdom, fortfarande kan bedriva studier för att kunna bedöma studieoförmågan.

Idag bedöms studieoförmågan utifrån den studerandes *faktiska* studier och inte utifrån vad som normalt utgör heltidsstudier. Att bedömningen av den studerandes halva studieoförmåga ska utgå ifrån vad som normalt utgör heltidsstudier är således en skillnad mot hur prövningen går till idag.

Man kan också tänka sig ett system där den halva studieoförmågan istället bedöms mot de faktiska studier som den studerande skulle ha bedrivit om han eller hon inte var sjuk. I ett sådant system skulle en studerande som läser i högre omfattning än han eller hon kan få studiemedel för (dvs. som bedriver mer än heltidsstudier) dock gynnas otillbörligt. En person som normalt läser med en omfattning som motsvarar 150 procent av heltid, dvs. motsvarande 60 timmar per vecka, skulle då omfattas av försäkringsskyddet trots att han eller hon kan studera 30 timmar per vecka. Försäkringsskyddet omfattar vidare tid för vilken ordinarie studiemedel annars skulle ha utgått. Studiemedel kan som mest lämnas för heltidsstudier. Studiemedel och studiemedel under sjukdom kan därför aldrig lämnas för den del av studierna som överstiger ett normalt heltidsåtagande. Även av denna anledning bör bedömningen av studieförmågan utgå från vad som normalt utgör heltidsstudier.

Halv studieoförmåga

CSN anser inte att det är rimligt att den studerande måste vara beviljad studiemedel för hela sin studieomfattning för att kunna ha rätt till studiemedel under sjukdom på halvtid. Studerande som läser på heltid, men som har studiemedel för att studera på halvtid och som bedöms kunna fortsätta bedriva studier på halvtid bör t.ex. kunna få studiemedel under sjukdom på halvtid. Denna utgångspunkt kan visserligen ifrågasättas. CSN gör följande bedömning.

Studerande som bedriver studier på heltid men som endast har studiemedel för deltidsstudier: Det kommer inte att vara möjligt att kräva att den studerande ska vara sjukskriven under den del av studierna för vilka studiemedel inte lämnas.

Studerande som bedriver studier på deltid och har studiemedel för deltidsstudier: CSN har normalt bara kännedom om just de studier för vilka studiemedel lämnas. CSN kommer därför aldrig med säkerhet att kunna veta att den studerande endast bedriver studier på deltid. Det kommer aldrig helt att kunna uteslutas att en studerande som har studiemedel för deltidsstudier egentligen bedriver studier på heltid. I sådant fall bör sjukskrivningen också, enligt vad som anförts ovan, få avse den del av studierna för vilka studiemedel lämnas.

Studerande som har studiemedel för att studera på deltid, men som studerar i högre omfattning än så, och som blir sjukskrivna på halvtid bör därför alltid kunna få behålla studiemedel under sjukdom motsvarande 50 procent av heltid. Systemet kommer i detta avseende att vara generöst. Samtidigt kommer det endast att finnas en liten risk för att sådana studeranden överkompenseras. Om de presterar studieresultat som motsvarar de deltidsstudier de fått studiemedel för kommer t.ex. inga studielån att skrivas av. När CSN i efterhand kontrollerar vilka poäng eller motsvarande som den studerande tagit under en sjukperiod är det nämligen inte bara studieresultaten som har tagits för tid med studiemedel under sjukdom som beaktas. Istället beaktas samtliga resultat som tas under tid med studiemedel. *Alla* poäng eller motsvarande som den studerande tagit under tid med studiemedel beaktas och utifrån detta beräknas om veckor ska räknas bort, om avskrivning av studielån ska beviljas och i så fall i vilken omfattning.³⁷ Att bara beakta studieresultaten från de studier för vilka studiemedel har lämnats vore orimligt och skulle kunna leda till missbruk av systemet. CSN bedömer att förslaget att den studerande inte måste vara beviljad studiemedel för hela sin studieomfattning för att kunna beviljas studiemedel under sjukdom på halvtid är motiverat och enkelt att tillämpa. Risken för felaktiga utbetalningar är också låg.

Hel studieoförmåga

Idag har den studerande rätt att behålla sina studiemedel om studieoförmågan är helt nedsatt. I sådana fall utgår studiemedel under sjukdom motsvarande de studiemedel som skulle ha lämnats om den studerande hade varit frisk. Denna princip kvarstår oförändrad. Om den studerande i normala fall bedriver heltidsstudier och har studiemedel för heltidsstudier lämnas studiemedel under sjukdom för heltidsstudier. Om den studerande bedriver deltidstudier och har studiemedel för deltidstudier lämnas studiemedel under sjukdom för deltidstudier.

För exempel på hur bedömningen av studieoförmåga skulle gå till i praktiken, se *bilaga 1*.

5.2 Försäkringskassans beslut att godkänna en sjukperiod

CSN:s förslag: Ett grundläggande krav för rätt att behålla studiemedel under en sjukperiod ska, precis som idag, vara att den studerande har anmält sin sjukperiod till Försäkringskassan och att Försäkringskassan har godkänt denna.

Försäkringskassan ska godkänna sjukperioden om studieoförmågan är nedsatt till minst hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier.

Enligt nuvarande regelverk har den studerande rätt till studiemedel endast för en sådan sjukperiod som har godkänts av Försäkringskassan.³⁸ CSN föreslår ingen ändring i detta avseende. En grundläggande förutsättning för att kunna få behålla sina studiemedel under en sjukperiod ska således vara att den studerande har anmält sjukperioden till Försäkringskassan och att Försäkringskassan har bedömt att studieoförmågan är nedsatt under sjukperioden eller del av sjukperioden. Utifrån Försäkringskassans bedömning tar CSN ställning till om studiemedel under sjukdom kan utbetalas. CSN kan endast bevilja studiemedel under sjukdom för den tid och i den omfattning som Försäkringskassan bedömt att studieoförmågan är nedsatt.

³⁷ Se vidare avsnitt 5.5-5.8.

³⁸ 3 kap. 29 § studiestödsförordningen.

Försäkringskassan kommer, precis som idag, att kunna godkänna en sjukperiod om den studerande helt bedöms sakna studieförmåga. Till skillnad från vad som gäller idag ska Försäkringskassan dock även kunna godkänna en sjukperiod om den studerandes studieförmåga är nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier.

Den studerande som förlorar en del av sin studieförmåga anmäler detta till Försäkringskassan. Försäkringskassan bedömer, utifrån sin kompetens och erfarenhet, hur sjukdomen påverkar studieförmågan och vilken återstående studieförmåga den studerande har. Om studieförmågan är maximalt hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier eller om studieförmågan är helt nedsatt tillhör den studerande kretsen som *kan* ersättas genom försäkringsskyddet. Försäkringskassans bedömning blir därmed den grindvakt som säkerställer att inflödet till systemet begränsas till den tänkta målgruppen, studerande som på grund av sjukdom uppvisar en viss grad av studieoförmåga.

Försäkringskassans bedömning kommer aldrig att omfatta längre perioder än vad en läkare har intygat. Läkarens uppgift är bl.a. att, i intyget, uttala sig om den försäkrades medicinska status och i vilken omfattning och på vilket sätt denna påverkar funktionsförmågan och vilka aktivitetsbegränsningar som sjukdomen förorsakar. Därefter bedömer Försäkringskassan, utifrån den studerandes och läkarens uppgifter, om studieförmågan kan anses nedsatt på grund av sjukdom. I vissa fall kommer Försäkringskassan att göra sin bedömning först när sjukperioden har pågått en tid. Om den studerande vid den tidpunkt Försäkringskassan fattar sitt beslut, trots läkarens bedömning, bedriver studier kommer detta givetvis att inverka på bedömningen av sjukperioden. Om en studerande som ansöker om en förlängning av en sjukperiod har bedrivit studier under den tidigare sjukperioden kan det naturligtvis inverka på Försäkringskassans bedömning av den nya sjukperioden.

Att Försäkringskassan godkänner sjukperioden ska således även fortsatt vara en förutsättning för att den studerande ska omfattas av bestämmelserna om studiemedel under sjukdom.

5.3 Kontroller

5.3.1 Kontroll av studieaktivitet

En rimlig utgångspunkt är att kontrollera att den studerande inte bedriver studier under tid när han eller hon är sjukskriven. En sådan kontroll kan riktas mot den studerande själv såväl som mot skolan eller lärosätet.

Visserligen föreligger redan en skyldighet för den studerade att anmäla en ändring som har betydelse för rätten till studiemedel.³⁹ Denna skyldighet skulle på olika sätt kunna tydliggöras. CSN skulle dessutom kunna kontrollera med den studerande att studier inte bedrivs under tid när han eller hon är sjukskriven. CSN:s erfarenheter visar dock att den rapporteringsskyldighet som åligger den studerande endast fungerar delvis. Endast en mindre andel av alla ändringar som rapporteras till CSN anmäls t.ex. av den studerande själv. Det skulle heller inte vara rimligt att basera kontrollen av den studerandes studieaktivitet uteslutande på de uppgifter denne själv lämnar till CSN.

³⁹ 3 kap. 27 § studiestödslagen.

Ett effektivt kontrollsystem bör rimligtvis bygga på information från sådana källor som inte har ett direkt intresse i det ärende som är föremål för kontroll. Uppgifter om studieaktivitet bör därför hämtas direkt från skolorna och läroanstalterna. Det finns dock en rad problem förknippade med en sådan kontroll.

Skolornas kontroll av studieaktivitet

Utbildning kan se ut på många olika sätt. Utbildning kan innebära regelrätt undervisning, hemarbete, praktik, uppsatsarbete, inlämningsuppgifter, laborationer, fältstudier etc. Olika skolformer har helt olika förutsättningar att kontrollera den studerandes studieaktivitet. Incitamenten att kontrollera den studerandes studieaktivitet är dessutom ofta svaga.⁴⁰

Begränsningar i rapporteringssystem

Många skolor använder samma system för att lämna underlag till CSN som för att lämna underlag för finansiering.

Studenter vid högskolor och universitet som inom tre veckor efter en påbörjad kurs har anmält avbrott på en kurs och som under den tiden inte har blivit godkända på något prov ska inte ingå i beräkningen av anslagsmedel.⁴¹ CSN hämtar uppgifter om studenternas studieaktivitet från det studieregister som ska finnas vid varje lärosäte. Samma system används dock för rapportering av underlag för resurstilldelning. Lärosäten anmäler därför inte kortare frånvaro till CSN. Studieavbrott anmäls dessutom oftast bara när den studerande själv har anmält avbrottet till lärosätet.

För studerande i vuxenutbildning finns bestämmelser om studieavbrott i förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. En elev ska anses ha avbrutit sina studier när han eller hon har uteblivit från en kurs eller delkurs under mer än tre veckor i följd. Däremot ska eleven inte anses ha avbrutit studierna om avbrottet beror på sjukdom.⁴² Bestämmelsen innebär att skolor låter bli att anmäla frånvaro som är kortare än tre veckor till CSN. Dessutom lämnas aldrig någon anmälan till CSN om eleven samtidigt anmält att frånvaron beror på sjukdom.

De uppgifter som lämnas till CSN återger således inte alltid korrekta uppgifter om den studerandes studier. Studerande som i realiteten är inaktiva i sina studier kan rapporteras som aktiva studeranden och vice versa.

Begreppet studieaktivitet

CSN har föreskrivit om skyldighet för skolorna att rapportera när den studerande avbryter sina studier helt eller delvis. Vidare finns en skyldighet att rapportera om det i övrigt sker förändringar i den studerandes utbildning, studietid och studieomfattning som kan påverka rätten till studiemedel eller studiemedlens storlek.⁴³ CSN har dessutom i ett allmänt råd uttalat att det bör vara varje utbildningsanordnares ansvar att utforma kriterier för vad som ska krävas för att en studerande ska kunna anses bedriva studier.⁴⁴ Bakgrunden till det allmänna rådet är att CSN saknar bemyndigande att utfärda föreskrifter om vad som ska krävas för att den studerande ska kunna anses bedriva studier, dvs. vara studieaktiv. Begreppet har rimligtvis helt olika innebörd inom olika skolformer. I praxis kan utläsas att ett grundkrav är att den studerande måste vara antagen till och registrerad på en utbildning

⁴⁰ Rätt men ändå fel – en granskning av Centrala studiestödsnämndens arbete för att förhindra felaktiga utbetalningar, Statskontoret (2009:8), sid. 78 och 83f. Läroanstalternas uppgiftsskyldighet och krav på rätt studieaktivitet för rätt till studiemedel, CSN (Dnr. 2008-119-3553), s. 11f.

⁴¹ Regleringsbrev för universitet och högskolor 2011, bilaga 35, Avräkning av helårsstudenter och helårsprestationer m.m.

⁴² 7 kap. 1 §.

⁴³ 19 kap. 5 § CSNFS 2001:1.

⁴⁴ Allmänt råd till 19 kap. 5 § CSNFS 2001:1.

för att kunna anses bedriva studier i den mening som avses i studiestödslagen.⁴⁵ I övrigt är innebörden av begreppet oklart. Statskontoret har konstaterat att det inte går att hitta en enhetlig definition för alla utbildningar på vad som innebär bristande studieaktivitet.⁴⁶

Det är också svårt, troligtvis omöjligt, för skolan eller lärosätet, att kunna kontrollera den studerandes studieaktivitet i de fall denna försiggår utanför en undervisningssituation.

Studieaktivitet på deltid

Ytterligare en försvårande omständighet är att studieaktivitet kommer att vara tillåten i viss omfattning när den studerande endast är sjukskriven på deltid. Det är därför inte tillräckligt att hitta en funktionell definition av begreppet studieaktivitet. Begreppet måste dessutom beskriva vad hel- respektive halv studieaktivitet innebär.

Sammanfattning

CSN bedömer att det kommer att vara svårt att uppnå en väl fungerande och rättssäker kontroll av om studerande trots sjukperioder aktivt bedriver studier. Det skulle kräva ändringar i ett antal utbildningsspecifika regelverk, förbättrade rapporteringsrutiner och inte minst framtagandet av en fungerande definition av begreppet studieaktivitet. Dvs. en heltäckande definition av när en studerande ska anses bedriva studier på hel- eller halvtid. Även om det finns andra starka skäl att förtydliga begreppet studieaktivitet kan en förändrad rätt till studiemedel under sjukdom inte motivera de övriga omfattande åtgärder som krävs.

5.3.2 Kontroll av uppnådda studieresultat

Ett mera indirekt kontrollsystem skulle istället kunna kontrollera resultatet av den studerande studieaktivitet, dvs. studieresultaten. En sådan kontroll sker redan idag om än i mycket begränsad utsträckning. CSN nekar t.ex. i vissa fall avskrivning av studielån om den studerande uppvisar godkända resultat, t.ex. i form av poäng, under en sjukperiod.

Att kontrollera studieresultat kräver i sig inga omfattande ändringar och åtgärder. För många skolformer⁴⁷ inhämtar CSN redan uppgifter om de studerandes studieresultat direkt vid dataöverföring. Studerande i andra skolformer redovisar själva resultat i form av betyg eller intyg från skolorna till CSN. Förekomsten av eller avsaknaden av studieresultat under en viss tidsperiod är därmed möjlig att kontrollera med stort mått av tillförlitlighet.

Det är alltså möjligt att lägga uppnådda studieresultat till grund för prövningen av rätten att behålla studiemedel under en sjukperiod. Frågan är dock vilka perioder som ska kontrolleras, vid vilken tidpunkt och vilken effekt en i efterhand konstaterad studieaktivitet ska ha.

5.4 Vad ska försäkringen ersätta?

Försäkringsskyddet för studerande övertar risken för ekonomisk skada till följd av sjukdom. Det sprider risker i bemärkelsen att alla studerande med studiemedel omfattas av en försäkring som de åtminstone delvis finansierar tillsammans genom avgifter inom

⁴⁵ 3 kap. 5 § studiestödslagen.

⁴⁶ *Rätt men ändå fel – en granskning av Centrala studiestödsnämndens arbete för att förhindra felaktiga utbetalningar*, Statskontoret (2009:8), s. 89.

⁴⁷ Högskolor och universitet, flertalet kommunala vuxenutbildningar, folkhögskolor och inom kort även yrkeshögskolor.

systemet. Det försäkringen främst erbjuder är en grundläggande trygghet för de studerande. Trygghet i form av ersättning vid sjukdom. Försäkringen är också förhållandevis stabil med i stort sett oförändrade grundförutsättningar sedan införandet 1975.

Försäkringen innebär ett ekonomiskt skydd eftersom rätten till studiemedel egentligen bortfaller vid frånvaro. För studerande som uppbär studielån täcker försäkringen dessutom skuldsättning under en sjukperiod. Tanken är att den som blir sjuk inte kommer att få samma återbäring på sina studielån som den som är frisk. 1996 års studiestödsutredning sammanfattade det som att försäkringsskyddet har två delar, "[...] dels att ge ekonomisk trygghet vid sjukdom och dels att sjukdomen inte skall öka skuldbördan".⁴⁸

Utgångspunkterna tycks vara okontroversiella. Även förslag om en generell sjukförsäkring för alla studerande bygger på grundtanken att studerande som blir sjuka måste kunna fortsätta att försörja sig.⁴⁹ I sådana förslag är tanken att studerande ska lämna studiestödssystemet vid sjukdom. Inga studieskulder kommer därför att uppstå under en sjukperiod. Försäkringsskyddet är i ett sådant system egentligen en renodlad försörjningsgaranti.

I ett studiemedelsbaserat försäkringsskydd måste dock frågan om möjliga skador diskuteras ytterligare. Är det t.ex. alltid så att studerande som uppbär studielån under en sjukperiod drabbas av en skada? I annat fall finns risk för överkompensation, dvs. att studeranden kompenseras för skador som inte finns. Ytterligare en fråga är om en eventuell sjukperiod kan innebära andra skador än utebliven återbäring på en låneinvestering?

5.5 Ett försörjningsskydd och en ersättning för skador

CSN:s förslag: Försäkringsskyddet för studerande ska innehålla två komponenter, ett försörjningsskydd och en ersättning för skador.

Sjukförsäkringen för studerande innebär idag en rätt att uppbära studiemedel vid studieinaktivitet orsakad av sjukdom. Detta försörjningsskydd ska kvarstå oförändrat.

Försäkringsskyddet för studerande med studiemedel ska dessutom ersätta skador p.g.a uteblivna studieresultat.

Ett försörjningsskydd

Ett grundläggande syfte med försäkringsskyddet för studerande är att säkerställa en ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom. Försäkringen ska ge varje studerande en trygghet i vetskapen att ett sjukfall inte kommer att innebära ohanterbara ekonomiska skador.

Försäkringen bör därför innehålla en utfästelse om försörjning trots att rätten till studiemedel egentligen bortfaller vid frånvaro. Försäkringen bör gälla för sådan tid den studerande av Försäkringskassan⁵⁰ har förklarats vara helt eller delvis studieoförmögen. Studiemedel ska fortsatt kunna betalas ut under samma period som ordinarie studiemedel

⁴⁸ Sammanhållet studiestöd (SOU 1996:90), s. 126.

⁴⁹ Se t.ex. SOU 2003:50 s. 70f. Se också *Studerande och socialförsäkringen – underlagsrapport till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen* (S 2010:04), s. 26. Där beskrivs försäkringsskyddets viktigaste syfte vara att säkerställa den studerandes försörjning.

⁵⁰ CSN föreslår att Försäkringskassan ska ta över bedömningen av studieförmågan för utlandsstuderande. Se vidare avsnitt 5.10.

hade betalats ut om den studerande inte hade varit sjuk. Förslaget till försäkringsskydd innebär i dessa delar ingen ändring mot vad som gäller idag.

En ersättning för skador

Sjukförsäkringen för studerande som har studiemedel bör ersätta vissa ekonomiska skador som kan uppstå till följd av en sjukperiod. Försäkringen bör syfta till att säkerställa att studiemedelstagare som blir sjuka inte hamnar i ett sämre läge än andra som har studiemedel. Med *skador* åsyftas därför i det följande endast vissa typer av ekonomiska skador som uppstår inom studiemedelssystemet.

Försäkringen bör endast ersätta uteblivna resultat i form av bortfall av poäng eller motsvarande⁵¹. Studiestödssystemet bygger på att ansvaret för och riskerna med finansieringen delas mellan den studerande och samhället. Studerande som är sjukskrivna med studiemedel, men som trots detta klarar sina poäng eller motsvarande, får samma utdelning på sin investering i form av utnyttjade veckor och upplupen studieskuld som andra studerande. Sådana studeranden kan inte sägas ha ådragit sig någon skada. Det saknas därför anledning att ersätta dem genom försäkringsskyddet. Storleken på de resultat som den studerande misslyckas med på grund av sin sjukdom bör därför vara avgörande vid beräkningen av ersättningens storlek.

Många studerande känner idag inte till innebörden av den anmälningsskyldighet som finns. Det finns heller ingen tydligt uttalad definition av begreppet bedriva studier och motsatsen, att vara helt studieoförmögen. CSN:s beslut att lämna studiemedel under en sjukperiod bygger därför i de allra flesta fall endast på Försäkringskassans beslut att godkänna en sjukperiod. Resultatet blir att den studerande ersätts för en sjukperiod alldeles oavsett om han eller hon har klarat sina studieresultat under sjukperioden eller inte. Systemet kan jämföras med en hemförsäkring som skulle lämna en och samma generösa ersättning för alla typer av skador. Nuvarande lösning är varken logisk, legitim eller särskilt kostnadseffektiv. Ett system som ersätter skador p.g.a uteblivna resultat är enkelt att förstå och ta till sig. Att en konstaterad skada utgör grunden för ett ersättningsanspråk måste uppfattas som rättvist och legitimt. Ett system som bara ersätter konstaterade skador är vidare kostnadseffektivt och förhindrar missbruk

En inbyggd flexibilitet

Det tvådelade försäkringsskyddet innebär att systemet blir extremt flexibelt. Grundskyddet, försörjningen, tryggas för alla studerande som beviljats studiemedel. En studerande har rätt att vara frånvarande på grund av sjukdom från sina studier i maximalt den omfattning som Försäkringskassan har godkänt. Samtidigt finns inget förbud mot att prova på att studera i den utsträckning han eller hon mäktar med. Den grundläggande försörjningen i form av studiemedel kvarstår. Om studiemedlen utgår under en sjukperiod eller för verkliga studier saknar egentligen betydelse eftersom beloppen är desamma.

I det fall en studerande, trots sin sjukskrivning, provar på att studera och lyckas i sina studier finns inga skador i form av uteblivna resultat att ersätta. Den studerande har då, trots frånvaro orsakad av sjukdom, kunnat behålla sitt studiemedel, men ersätts inte ytterligare genom försäkringsskyddet. Han eller hon har samtidigt kunnat känna sig trygg i vetskapen att det när som helst varit möjligt att dra ned på studierna om det skulle vara nödvändigt. Försörjningen påverkas inte. Denna flexibilitet bör även underlätta rehabiliteringen.

⁵¹ T.ex. intyg om att den studerande bedrivit studier enligt studieplan.

Försäkringskassan har lämnat följande synpunkter på CSN:s förslag att den studerande ska kunna studera under sjukperioden;

Den studerande ska enligt CSN:s förslag ha möjlighet att prova på att studera. Det behöver dock inte innebära att han eller hon har återfått sin studieförmåga. Försäkringskassan ser därför inte något behov av att den studerande meddelar att han eller hon provar att studera och anser att förslaget är rimligt. Däremot bedömer Försäkringskassan att den studerande bör ha en anmälningsskyldighet vid den tidpunkt då han eller hon återigen kan tillgodogöra sig sina studier. Anledningen är att Försäkringskassan har en skyldighet att ändra beslut som har blivit oriktiga av sådan kvalificerad anledning som anges i 113 kap. 3 § socialförsäkringsbalken. Ett exempel på en sådan anledning kan vara att den studerande har återfått studieförmåga under en av Försäkringskassan godkänd sjukperiod. Försäkringskassan har därför för avsikt att föreskriva om en sådan skyldighet för den studerande.

5.6 Hur ska skador ersättas

CSN:s förslag: Ersättning från sjukförsäkringen för studerande ska även fortsättningsvis kunna utgå i form av

- att veckor räknas bort från det totala antalet veckor med studiemedel som den studerande har att disponera för studier på en viss nivå, för studielån och för tilläggs lån
- avskrivning av studielån som uppburits under sjukperioden

Innehållet i försäkringsskyddet regleras i studiestödslagen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om tid som inte ska räknas när bestämmelser om tidsgränser för rätt till studiemedel ska tillämpas. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om avskrivning av studielån.

När sjukförsäkringen för studerande infördes uttalades att försäkringen skulle vara att betrakta som en skuldförsäkring vars syfte var att eliminera skuldsättning för studerande under sjukdomstid.⁵² Den ena komponenten i försäkringsskyddet var att den studerande gavs rätt att behålla sina studiemedel under sjukdomstiden. Den andra komponenten var att den studerande befriades från återbetalningsskyldigheten för lån som uppburits under sjukperioden. Även om systemet har genomgått flera ändringar sedan införandet kvarstår dessa två komponenter oförändrade.⁵³

Vid införandet av ett nytt studiestödssystem den 1 juli 2001 tillkom en komponent. CSN bedömde då att det var orimligt att den som på grund av sjukdom försenas i sina studier inte skulle kunna slutföra den planerade utbildningen med studiestöd därför att veckorna förbrukats under sjukperioden. CSN ansåg att möjligheten till avskrivning av studielån behövde kompletteras med en trygghetsregel även på tilldelningssidan. Försäkringsskyddet blir aktuellt vid sådana ärenden då bestämmelser om längsta tid för rätt till studiemedel, studielån och tilläggs lån ska tillämpas. CSN har i sådana ärenden bedömt att det är nödvändigt att kunna räkna bort veckor då den studerande har uppburit studiemedel med

⁵² Prop. 1974:14, s. 100.

⁵³ Prop. 1999/2000:10, s. 91, 123 och 141f.

stöd av regelverket för studiemedel under sjukdom.⁵⁴ CSN saknar bemyndigande att meddela föreskrifter på området. Försäkringsskyddet regleras i denna del därför endast genom myndighetens allmänna råd.

Det är viktigt att innehållet i försäkringsskyddet för studerande som är sjukskrivna är tydligt och känt. Försäkringsskyddet innebär dessutom extra kostnader för staten i form av avskrivningar av studielån och i form av att nya studiemedel kan lämnas för tid utöver de tidsgränser som anges i studiestödslagen. Ramarna för innehållet i sjukförsäkringsskyddet för de studerande bör därför anges i studiestödslagen.

Principen om rätt till avskrivning av studielån som har uppburits under en sjukperiod regleras redan i studiestödslagen.⁵⁵ Även principen att räkna bort veckor utgör en viktig och motiverad del av försäkringsskyddet för studerande. Utan en sådan möjlighet kan en sjukperiod innebära att en studerande förhindras att slutföra sin utbildning. Rätten att räkna bort veckor med studiemedel under en sjukperiod bör därför regleras i studiestödslagen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör få meddela närmare föreskrifter om tid som inte ska räknas när bestämmelser om tidsgränser för rätt till studiemedel ska tillämpas. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör även fortsatt få meddela närmare föreskrifter om avskrivning av studielån.

5.7 Hur ska ersättningens storlek bestämmas

5.7.1 Ersättningens tak

CSN:s förslag: Storleken på den ersättning som ersätter skador i form av uteblivna resultat bör fastställas på följande sätt. Veckor räknas bara bort för tid där den studerande har en godkänd sjukperiod och med maximalt det antal veckor som missade poäng eller liknande motsvarar.

Veckor ska bara räknas bort när ett sjukfall orsakar en skada i form av uteblivna resultat.

En rimlig lösning är att maximalt det antal veckor den godkända sjukperioden omfattar ska kunna räknas bort. En uppenbar invändning är dock att en sjukperiod under de inledande delarna av en termin kan komma att påverka den studerandes studieresultat även efter sjukperiodens slut. Inverkan på den studerandes studieresultat kan alltså vara större än sjukperiodens faktiska längd. Utgångspunkten för beräkningen måste trots detta vara att längden på den sjukperiod Försäkringskassan har godkänt utgör taket för den ersättning som kan lämnas. I annat fall skulle ersättningens storlek behöva avgöras genom en subjektiv bedömning i varje enskilt fall. Ett sådant system innebär alltid risker för bristande rättsäkerhet och legitimitet samt kräver en mera omfattande administration. Ett enkelt och transparent system som det föreslagna är däremot rättssäkert och legitimt.

Försäkringen ska endast ersätta skador i form av uteblivna resultat. Ytterligare en utgångspunkt är därför att ersättning uteblir eller minskar i de fall den studerande trots sin sjukdom presterar studieresultat. Ersättning i form av veckor som räknas bort ska således

⁵⁴ Reviderad konsekvensutredning till CSN:s föreskrifter och allmänna råd om beviljning av studiemedel, CSN den 18 oktober 2000, s. 27.

⁵⁵ 4 kap. 23 § studiestödslagen.

lämnas för maximalt det antal veckor den av Försäkringskassan godkända sjukperioden omfattar men samtidigt med maximalt det antal veckor de uteblivna resultaten motsvarar.

Ersättningens storlek kan med den föreslagna konstruktionen aldrig överskrida storleken på den skada en sjukperiod har orsakat. I något fall kan skadan dock komma att vara större än ersättningen. Den studerande kan t.ex. på grund av sjukdom missa resultat i en omfattning som inte motsvaras av omfattningen på den godkända sjukperioden.

5.7.2 Övriga utgångspunkter för beräkning av ersättning

CSN:s förslag: Studerande kan ha en godkänd sjukperiod under en hel eller delar av en sammanhängande period då studiemedel uppbärs. Antalet veckor som räknas bort bestäms utifrån omfattningen av de uteblivna resultaten under hela denna period.

Ett grundantagande vid beräkningen av storleken på de uteblivna resultaten ska vara att den studerande i normala fall skulle ha presterat resultat motsvarande det studieåtagande som studiemedel lämnats för.

När veckor ska räknas bort ska sjukskrivning och missade resultat som inte motsvarar heltidsstudier räknas om till ett antal heltidsveckor.

Det är bara uteblivna resultat under de delar av en studieperiod då den studerande faktiskt uppbär studiemedel som beaktas vid beräkningen av storleken på ersättningen.

Centrala studiestödsnämnden får meddela närmare föreskrifter om beräkningen av antalet veckor som får räknas bort.

Bedömningsperioden

Hur studierna är upplagda skiljer sig åt mellan olika utbildningar. En sjukperiod överlappar sällan exakt en viss delkurs eller ett visst moment i utbildningen. Ibland överlappar sjukperioden inledningen av en sådan delkurs eller ett sådant moment, ibland de avslutande delarna. Ibland täcker sjukperioden endast en mindre del av en längre kurs som avslutas med en enda större examination. Förutsättningarna att trots en sjukperiod genomföra tentamina, prov, inlämningsuppgifter, laborationer m.m. inom en viss kurs, delkurs eller moment varierar därmed stort. Sjukperiodens påverkan på resultaten begränsar sig oftast inte till själva sjukperioden. Samtidigt har den studerande i vissa fall möjligheter att hämta in den försening som sjukperioden har inneburit. Att enbart beräkna storleken på uteblivna resultat under själva sjukperioden skulle därmed vara missvisande. Studerande som lämnat in ett sedan tidigare färdigställt arbete under en sjukperiod skulle t.ex. inte få någon ersättning. Studeranden som fortsätter att bedriva studier som manifesteras i synliga resultat först efter en sjukperiod skulle däremot få ersättning. Bedömningsperioden måste således vara längre.

Studier är, oavsett om det gäller ett utbildningsprogram eller enskilda kurser, så gott som alltid uppdelade i kortare avsnitt eller *studieperioder*. En studieperiod är ofta, men inte alltid, detsamma som en termin. För vissa studerande i traditionella utbildningsformer och för studerande i flexibla utbildningsformer är studieperiodens längd helt individuell, den följer alltså inte någon centralt fastställd plan. En studieperiod kan därför definieras som den period, t.ex. en termin, som kurser eller paket av kurser pågår. Varje period då kurser som helt eller delvis överlappar varandra pågår utan uppehåll utgör med andra ord en studieperiod.

CSN menar att omfattningen av uteblivna resultat bör fastställas för varje enskild termin i de fall utbildningen är uppdelad på detta sätt. I annat fall bör bedömningen utgå från den period som kurser eller paket av kurser pågår. Omfattningen av uteblivna resultat under varje *studieperiod* bör med andra ord avgöra storleken på ersättningen från sjukförsäkringen för studerande. Försäkringen är vidare tänkt att ersätta skador i form av behov av fler veckor med studiemedel och i form av utebliven utdelning på upptagna studielån. Skador som inträffar under tid då den studerande inte bedriver studier med studiemedel ersätts därför inte genom sjukförsäkringen. Därför bör endast omfattningen av uteblivna resultat under de delar av en studieperiod då den studerande faktiskt uppbär studiemedel bestämma storleken på ersättningen.

Den föreslagna gränsdragningen är inte helt oproblematisk. En studerande som enbart har studiemedel under den första delen av en studieperiod, är sjukskriven under denna och presterar resultat i form av godkända betyg eller motsvarande först därefter kan få ersättning. Detsamma gäller studerande som har studiemedel under en hel studieperiod, är sjukskriven men skriver på en uppsats, examensarbete eller liknande under sjukperioden. Om arbetet lämnas in först efter studieperioden kan den studerande ändå få ersättning.

Risk för ytterligare negativa effekter finns om en studerande som under en tidigare termin skrivit på en uppsats, examensarbete eller liknande lämnar in denna först under en senare termin. Om resultatet från arbetet redovisas först under den termin då den studerande är sjukskriven utgår ingen ersättning. Här bör dock påpekas att CSN:s beslut om att räkna bort veckor och skriva av studielån kommer att baseras på uppgifter om redovisade resultat. I de fall CSN hämtat in uppgifter från någon annan än den studerande föreligger en skyldighet att kommunicera dessa med den studerande innan beslut fattas. I andra fall måste CSN be den studerande komma in med sådana uppgifter. Den studerande har därför alltid möjlighet, att genom intyg från handledare eller liknande, visa att arbetet faktiskt avslutats tidigare.

En studerande som enbart har studiemedel under den första delen av en studieperiod, är sjukskriven under denna men vars resultat först därefter påverkas negativt får däremot inte ersättning. Detta kan dock inte sägas vara en orimlig konsekvens. Under den tid resultaten påverkats negativt har inga veckor med studiemedel utnyttjats och inget studielån har utgått.

CSN gör följande bedömning. Fördelarna med mera schabloniserade bedömningar är enkelhet, rättssäkerhet och legitimitet. Studerande och andra aktörer känner till vad som gäller, risken för felaktiga beräkningar är liten och lika fall behandlas lika. Schablonisering medför i vissa fall en risk för att studerande överkompenseras. CSN bedömer att fördelarna överväger denna risk. Det föreslagna systemet innebär dessutom en klart minskad risk för felaktig kompensation jämfört med vad som är fallet idag. Omfattningen av uteblivna resultat under de delar av en studieperiod då den studerande faktiskt uppbär studiemedel bör därmed bestämma storleken på ersättningen.

Omfattningen av uteblivna resultat

Sjukförsäkringen för studerande ska enligt CSN:s förslag ersätta skador i form av uteblivna resultat. Det är dock aldrig möjligt att med exakthet uttala sig om hur många poäng eller motsvarande en viss studerande skulle ha klarat om han eller hon *inte* hade varit sjukskriven.

Utgångspunkten kunde vara att den studerande vid en viss utbildning normalt ska klara det genomsnittliga resultatet för samtliga studeranden på samma utbildning.⁵⁶ Ett sådant system skulle dock innebära en hög grad av komplexitet, kräva årliga justeringar och knappas leda till ett rättvist resultat. Det kan dessutom noteras att olika studerandegrupper uppvisar olika genomsnittliga prestationsgrader. Kvinnor har t.ex. en högre prestationsgrad än män vid landets högskolor. Ett system med olika utgångspunkter för olika grupper av studeranden bör dock vara helt uteslutet.

Ytterligare en möjlig lösning är att utgå från att studeranden i normalfallet ska prestera i paritet med högsta genomsnittliga prestationsgrad. Även ett sådant system är dock svårt att förklara och motivera för de studerande.

En tredje lösning är att utgå ifrån att den studerande normalt ska klara *samtliga* sina poäng eller motsvarande. Fördelen med ett sådant antagande är att det måste uppfattas som generöst och att det även bör uppfattas som legitimt. Vidare sänder det en tydlig signal om att de studerande i normala fall faktiskt förväntas klara samtliga resultat. Slutligen skulle en sådan beräkning vara enkel att förmedla. Det är de poäng eller motsvarande som den studerande har missat under en period med studiemedel som kan ersättas.

CSN anser därför att beräkningen ska utgå ifrån antagandet att den studerande normalt ska klara samtliga sina poäng eller motsvarande.

Beräkningen kommer generellt sett att leda till en viss överkompensation. Studerande som i normala fall inte klarar alla sina resultat kompenseras utifrån ett antagande att avsaknaden av fullständiga resultat alltid helt beror på sjukfrånvaron. Det finns därmed en risk för att även kortare sjukperioder kommer att kompenseras utan att de orsakat någon egentlig skada.

Den stora kostnaden för sjukförsäkringen i studiemedelssystemet är avskrivningarna av studielån. Kostnaderna för att räkna bort veckor är i sammanhanget betydligt lägre. För att minska riskerna för överkompensation föreslår CSN därför en viss bibehållen karens för rätt till avskrivning av studielån.⁵⁷ Att kortare perioder borträknas trots att det inte föreligger någon egentlig skada bör dock inte innebära någon större risk för felaktiga utbetalningar. En studerande som endast har fått räkna bort en eller ett fåtal veckor lär sällan ha behov av att senare ta dessa veckor i anspråk. En sådan studerande har nämligen inte försenats nämnvärt i sina studier. I syfte att bibehålla ett renodlat och enkelt system bör rätten att räkna bort veckor därför inte innehålla någon karens. Det överensstämmer också med hur studiemedelsveckor räknas bort idag.

Eftersom försäkringen syftar till att ersätta studerande som försenas i sina studier kommer alla studieresultat från utbildningar som ger rätt till studiemedel att läggas till grund för prövningen. En studerande som har studiemedel för att läsa på högskolan, som blir sjukskriven, men som presterar fullgoda resultat från en kommunal vuxenutbildning kan t.ex. inte sägas ha försenats i sina studier på grund av sjukdomen. Förseningen beror istället på att han eller hon har valt att koncentrera sig på andra studier. I sådant fall ska ingen ersättning lämnas. Att inte ta hänsyn till alla resultat under sjukperioden skulle dessutom innebära en risk för missbruk. Alla studieresultat från utbildningar som ger rätt till studiemedel, inte bara resultaten från den utbildning som studiemedel lämnas för, ska därför beaktas vid beräkningen av storleken på den ersättning som kan lämnas.

⁵⁶ Prestationsgraden för studiemedelstagare inom högskolan var t.ex. 91 procent under läsåret 2010/11. Studiemedelstagare vid yrkesexamensprogram uppvisade en prestationsgrad om 93 procent, vid övriga program 90 procent och vid fristående kurser 82 procent.

⁵⁷ Se vidare avsnitt 5.8.

Ersättningen beräknas i veckor

I nuvarande system bestäms storleken på ersättningen utifrån en enda parameter, längden på den av Försäkringskassan godkända sjukperioden. Dagarna som den studerande varit frånvarande räknas om till ett antal heltidsveckor som borträknas från det antal veckor med studiemedel som den studerande har utnyttjat. Om den godkända sjukperioden är tio veckor räknas tio studiemedelsveckor bort.

I det föreslagna systemet kommer storleken på ersättningen att bestämmas utifrån två parametrar. Längden på den av Försäkringskassan godkända sjukperioden *och* omfattningen av de resultat den studerande har klarat. Ersättningens storlek bör uttryckas i ett antal heltidsveckor. Om den godkända sjukperioden är tio veckor och de uteblivna resultaten motsvarar tre veckors studier ska tre veckor ersättas. Veckor med deltidstudier bör räknas om till motsvarande antal heltidsveckor.

Ytterligare föreskrifter

Det kommer att finnas behov av ytterligare bestämmelser om hur beräkningen av antalet veckor som kan räknas bort ska gå till. T.ex. hur en sjukperiod som uttrycks i dagar ska räknas om till veckor, hur omräkning av deltid till heltid ska ske och hur beräkningen ska göras då studier bedrivs parallellt vid olika skolor eller läroanstalter m.m. CSN bör därför få meddela närmare bestämmelser om beräkningen av tid som ska räknas bort.

5.8 Avskrivning av studielån

CSN:s förslag: Avskrivning av studielån sker endast för borträknad tid. Karenstiden om 30 dagars sjukskrivning för rätt till avskrivning slopas och ersätts med en karenstid om motsvarande två heltidsveckor.

De studielån som den studerande har uppburit under en studieperiod ska reduceras med ett belopp som motsvarar kvoten av borträknad tid minus karenstiden, delat med det antal heltidsveckor den studerande har uppburit studiemedel. Om fem veckor ska räknas bort från en termin som är 20 veckor lång, ska dessa fem veckor minskas med en karenstid om två veckor. De lån den studerande har tagit under terminen ska därför reduceras med 3/20-delar.

Nuvarande bestämmelser som begränsar möjligheterna att räkna samman kortare sjukperioder i karenstiden upphävs. *Alla* kortare sjukperioder under en studieperiod ska kunna sammanräknas och leda till att veckor räknas bort och att lån skrivs av.

Enligt CSN:s förslag beräknas storleken på ersättningen vid sjukdom till ett antal heltidsveckor. Detta antal heltidsveckor räknas bort från det totala antalet veckor med studiemedel som den studerande har att disponera för studier på en viss nivå, för studielån och för tillägglån. På samma sätt bör antalet heltidsveckor avgöra storleken på den avskrivning som kan komma ifråga.

Avskrivning utan koppling till viss kalendertid

I nuvarande system sker avskrivning av lån som har upptagits under just de kalenderveckor då den studerade har en godkänd sjukperiod. Den studerande behöver dock inte uppbära lån under samtliga veckor under en sjukperiod. En studerande som väljer att ta lån under de första delarna av en studieperiod, men som blir sjuk under de avslutande delarna får därför ingen avskrivning. Om samma studerande däremot istället skulle välja att ta lån under sjukperioden kan avskrivning komma ifråga.

I det system CSN föreslår kommer ersättningen inte att knytas till en viss kalendertid. Ersättningen bestäms istället utifrån skadans storlek, dvs. längden på den av Försäkringskassan godkända sjukperioden och omfattningen av uteblivna resultat. Det är alltså inte säkert att ersättning kommer att lämnas för en hel sjukperiod. Ersättningen kan, beroende på vilka resultat den studerande presterar, jämkas till att avse endast delar av en sådan period. I de fall den studerande endast har uppburit lån under delar av sjukperioden uppstår frågan om vilka delar som ska jämkas bort.

CSN anser att principen att ersättningens storlek bestäms utifrån varje enskild studieperiod bör gälla även vid avskrivning. Först bestäms hur stor ersättning, hur många heltidsveckor, den studerande har rätt till under en viss studieperiod. Därefter räknas detta antal veckor bort från det totala antalet veckor med studiemedel som den studerande har att disponera för studier på en viss nivå, för studielån och för tillägglån. Slutligen reduceras den studieskuld den studerande sammanlagt har ådragit sig under samma studieperiod med ett belopp som motsvarar ersättningens andel av det antal heltidsveckor den studerande totalt har uppburit studiemedel.

En kortare karenstid

För att minska risken för överkompensation vid kortare sjukperioder⁵⁸ föreslår CSN att det fortsatt ska finnas en karenstid för avskrivningen. Den nuvarande karensten om 30 dagars sjukskrivning innan avskrivning kan komma ifråga tillkom den 1 juli 1995.⁵⁹ Skälet var att CSN:s undersökningar då visat att en stor del av dem som varit sjuka under mindre än en månad hade studerat under sjukperioden.⁶⁰ CSN bedömer dock att risken för överkompensation kommer att vara mindre i det system myndigheten nu föreslår. Motiven för en bibehållen karenstid blir med andra ord svagare. Samtidigt ligger den genomsnittliga prestationsgraden för studiemedelstagare vid landets högskolor normalt mellan 82 och 93 procent. Risken finns därför att även kortare sjukperioder som i realiteten inte har lett till att den studerande presterat sämre resultat kommer att ersättas. En normal prestationsgrad om 90 procent innebär en försening om två veckor under en normal termin vid högskolan. En karenstid om två heltidsveckor utgör en kortare karenstid om vad som gäller i nuvarande system. Gränsen bör dock fortsatt förhindra att avskrivning kommer ifråga vid kortare och tillfälliga sjukperioder. Risken för överkompensation motverkas dessutom av att ersättningens storlek minskas om den studerande uppnår studieresultat.

Kortare sjukperioder

Enligt nuvarande regelverk ska studielån som avser den del av en sjukperiod som följer efter en karenstid om 30 dagar inte betalas tillbaka. Kortare, i tiden närliggande och återkommande sjukperioder som medför att frånvaron sammanlagt överstiger en månad kan rimligtvis påverka studierna på samma sätt som en längre sjukperiod. När karenstiden beräknas får därför två eller flera sjukperioder räknas ihop om en ny period startar inom 20 dagar från det att en tidigare period slutade.⁶¹ Enligt praxis räknas även perioder samman om de skiljs åt av naturligt förkommande uppehåll, t.ex. sommarlov.

CSN föreslår en karenstid om 14 dagar för rätt till avskrivning. För att avskrivning ska komma ifråga måste sjukperioden eller sjukperioderna under en studieperiod⁶² sammanlagt uppgå till mer än 14 dagar. Rätten till ersättning⁶³ förutsätter samtidigt att det finns en

⁵⁸ Se avsnitt 5.7.2.

⁵⁹ Lag (1995:480) om ändring i studiestödslagen (1973:349).

⁶⁰ Prop. 1994/95:100, Bil 9, s. 311.

⁶¹ 4 kap. 11 § andra stycket studiestödsförordningen.

⁶² En studieperiod är den period, t.ex. en termin, som kurser eller paket av kurser pågår.

⁶³ Dvs. räkna bort veckor och avskrivning av lån.

konstaterad skada, dvs. en konstaterad försening i studierna manifesterad i uteblivna resultat. Huruvida orsaken till en sådan konstaterad försening är en lång sammanhängande sjukperiod eller antal kortare sjukperioder bör sakna betydelse. Om två eller flera kortare sjukperioder ligger nära varandra i tiden eller inte bör också sakna betydelse. CSN föreslår därför att nuvarande 4 kap. 11 § andra stycket punkten 1 studiestödsförordningen ska upphävas. *Alla* kortare sjukperioder under en studieperiod kommer därmed att kunna sammanräknas och leda till borträkning av tid och avskrivning.

Ny karenstid vid varje ny studieperiod

En annan, och kanske mindre uppenbar konsekvens av CSN:s förslag är att en ny karenstid kommer att avräknas för varje ny studieperiod. Avskrivningen av studielån för studerande som har en längre sjukperiod som sträcker sig över två eller flera studieperioder kommer enligt förslaget att jämkas med motsvarande två veckor för varje ny studieperiod. CSN har övervägt att förslå regler för sammanräkning av karenstid för att motverka denna effekt. Alla sådana lösningar bidrar dock till att komplicera regelverket. Andelen sjukskrivna studerande som på detta sätt påverkas negativt är dessutom liten. Endast omkring 10 procent av de sjukskrivna studerande hade sjukperioder som översteg 90 dagar läsåret 2010/11. Tanken är dessutom att olika rehabiliteringsåtgärder framledes ska bidra till att minska andelen långtidssjukskrivna ytterligare. Karenstiden är idag 30 dagar. Förslaget om två veckors karenstid per studieperiod innebär därför en förbättring jämfört med vad som gäller idag för alla som är sjukskrivna under färre än tre studieperioder.

Bedömningen i praktiken

Det system för avskrivning som CSN föreslår kan därmed illustreras med följande exempel. Om ersättningens storlek beräknats till fem heltidsveckor under en period då den studerande haft studiemedel under 20 veckor reduceras studielånen under perioden med tre tjugondelar. Dvs. fem heltidsveckor minus en karenstid om två heltidsveckor ger en avskrivning som uppgår till tre heltidsveckor. Avskrivningen ska dock inte avse någon specifik vecka under perioden. Eftersom studieperioden är 20 veckor lång uppgår avskrivningens andel av hela studieperioden till tre tjugondelar. De studielån den studerande har tagit under studieperioden reduceras därför med tre tjugondelar.

CSN lämnar ytterligare exempel i *bilaga 2*.

5.9 Beslut om studiemedel under sjukdom, borträkning av tid och avskrivning

CSN:s förslag: Uppgiften att Försäkringskassan inte har godkänt en anmäld sjukperiod aviseras till CSN. När Försäkringskassan godkänner sjukperioden ska det framgå i aviseringen till CSN huruvida den studerande bedömts vara helt eller halvt studieoförmögen.

CSN ska fatta beslut om studiemedel under sjukdom alternativt att den studerande inte har rätt till studiemedel under sjukdom. När det är aktuellt fattar även CSN beslut om att räkna bort studiemedelsveckor. Besluten skickas till den studerande.

Beslut om avskrivning av studielånet skickas redan idag till den studerande och den rutinen ska kvarstå oförändrad.

I nuvarande system ansöker den studerande inte till CSN om att få behålla sitt studiemedel under sjukperioden, att få räkna bort veckor och att beviljas avskrivning.

Ett ansökningsförfarande

Ett ansökningsförfarande skulle i och för sig innebära vissa fördelar för den studerande och CSN. Det skulle tydliggöra för den studerande att det är CSN som bedömer rätten till studiemedel under sjukdom. CSN bedömer dock att ett ansökningsförfarande inte är nödvändigt eftersom de uppgifter som Försäkringskassan föreslås överlämna till CSN är tillräckliga för att CSN ska kunna fatta beslut. Ett ansökningsförfarande skulle även innebära ett merarbete för de studerande. CSN avstår därför från att föreslå att ett sådant system ska införas.

Uppgifter om perioder som inte godkänns

För studerande i Sverige fattar Försäkringskassan idag beslut om den anmälda sjukperioden, dvs. om den ska avslås eller godkännas.

Eftersom studiemedel under sjukdom ska kunna utgå vid såväl hel som halv studieoförmåga måste det även framgå av Försäkringskassans avisering till CSN i vilken omfattning den studerande bedöms vara studieoförmögen. I annat fall kan CSN inte bedöma i vilken omfattning den studerande ska beviljas studiemedel under sjukdom, hur många studiemedelsveckor som kan räknas bort och hur stor del av studielånet som kan skrivas av.

CSN får idag ingen information om att Försäkringskassan *inte* har godkänt en sjukperiod. Om den studerande har underlåtit att informera CSN om att han eller hon inte kan studera vet CSN ofta inte om att den studerande är frånvarande från sina studier. Det innebär att ordinarie studiemedel kan komma att utgå trots att inga studier bedrivs.⁶⁴ CSN anser därför att myndigheten ska informeras även i de fall en sjukperiod *inte* godkänns. En sådan avisering blir en signal till CSN att initiera en utredning om den studerandes fortsatta rätt till studiemedel. Även denna uppgift ska Försäkringskassan därför avisera till CSN.

Försäkringskassans avisering till CSN ska gälla hela den sjukperiod som Försäkringskassan antingen avslår eller godkänner.

Beslut om studiemedel under sjukdom

När Försäkringskassan aviserat CSN att man godkänt eller avslagit en sjukperiod ska CSN besluta om studiemedel under sjukdom ska utgå eller inte.

CSN ska alltid fatta ett skriftligt beslut med motivering med anledning av Försäkringskassans avisering. Beslutet ska alltid skickas till den studerande. Av beslutet ska även framgå att studerande som inte är nöjd med beslutet överklagar det till Överklagandenämnden för studiestöd.

Fördelen med att CSN fattar ett skriftligt beslut är att den studerande informeras om att han eller hon har rätt till studiemedel under sjukdom helt eller delvis eller att han eller hon inte har en sådan rätt.

Ett beslutsförfarande tydliggör för CSN och den studerande att det faktiskt är studiemedel under sjukdom som utgår och inte ordinarie studiemedel.

Beslut om borträkning av tid

CSN ska fatta ett skriftligt beslut med motivering när det är aktuellt att räkna bort studiemedelsveckor. Beslutet ska alltid skickas till den studerande.

⁶⁴ Vilket strider mot bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket studiestödslagen.

Ett sådant förfarande tydliggör för den studerande att studiemedelsveckor har räknats bort på grund av att han eller hon varit sjuk. Det ska även framgå av beslutet att studerande som inte är nöjd med beslutet kan överklaga det till Överklagandenämnden för studiestöd.

Beslutet att räkna bort veckor bör fattas senare än beslutet att bevilja studiemedel under sjukdom. Anledningen är att CSN först i efterhand kan kontrollera hur många poäng den studerande tagit under den aktuella studieperioden. För det fall att den studerande klarat fler poäng än vad han eller hon borde ha gjort kompenseras den studerande bara för de poäng som missats på grund av sjukdom.

Om veckor räknas bort för tidigt medför det att den studerande sedan kan få ett ändringsbeslut som innebär att studiemedelsveckorna anses förbrukade. Det är inte en lämplig lösning och innebär osäkerhet för den studerande samt merarbete för CSN.

Beslut om avskrivning

Beslut om avskrivning av studielån på grund av sjukdom fattas redan idag och skickas alltid ut till den studerande. Rätten till avskrivning prövas först när den aktuella studieperioden är avslutad.

Enligt CSN:s uppfattning finns ingen anledning att ändra den rutin som används idag. Rutinen bör därför kvarstå oförändrad.

Behovet av författningsändringar för beslutsfattande

Det krävs ingen ändring i studiestödsförfattningarna för att CSN ska kunna expediera skriftliga beslut om studiemedel under sjukdom, att räkna bort veckor och om avskrivning av studielån. Det kan tvärtom redan sägas följa av allmänna förvaltningsrättsliga principer att den studerande inte bara kan utan *ska* underrättas om sådana beslut eftersom de avser myndighetsutövning mot enskild.⁶⁵

5.10 Försäkringskassan prövar sjukperioden även vid studier utomlands

CSN:s förslag: Försäkringskassans ansvarar även fortsättningsvis för prövningen av sjukperioder för studerande i Sverige.

Försäkringskassan övertar prövningen av sjukperioder för studerande som bedriver studier utomlands.

Prövningen av studieoförmågan bör göras av den myndighet som har mest erfarenhet och kompetens att tolka läkarintyg och bedöma oförmåga på grund av sjukdom. Försäkringskassan är därför bäst lämpad att bedöma sjukperioder för studerande oavsett om de bedriver studier i Sverige eller utomlands.

Försäkringskassan bör överta prövningen av sjukperioden för studerande utomlands. Den föreslagna lösningen innebär sannolikt att prövningen av studieoförmågan för studerande i Sverige och studerande utomlands blir mer enhetlig.

Enligt CSN:s statistik prövade myndigheten cirka 100 ärenden läsåret 2010/2011 som handlade om studiemedel under sjukdom vid studier utomlands. Det är således fråga om förhållandevis få ärenden. Under samma år prövade Försäkringskassan cirka 7 000 ärenden som gällde studerande i Sverige.

⁶⁵ Principen kommer till uttryck i 21 § förvaltningslagen (1986:223).

5.11 Rehabiliteringsåtgärder

CSN:s förslag: Försäkringskassans samordningsansvar för rehabiliteringen kvarstår som det gör idag.

Det samordningsansvar som CSN har idag för rehabilitering av studerande som bedriver studier utomlands föreslås upphöra.

CSN:s bedömning: Frågan om rehabilitering måste i övrigt utredas ytterligare. En utredning bör därför tillsättas för att utreda vissa frågor om rehabilitering av studerande. Utredningen bör besvara frågan om vad som ska vara målsättningen med en sådan rehabilitering. Utredningen bör överväga vilka rehabiliteringsåtgärder som kan bli aktuella, vilka aktörer som ska ansvara för att rehabiliteringen genomförs och hur denna ska finansieras. Utredningen bör även behandla frågan om hur studerande, som bedriver studier utomlands, ska kunna ges rätt till rehabilitering när de återvänder till Sverige men alltjämt har för avsikt att avsluta sina studier utomlands.

Samordningsansvar för rehabilitering

Det samordningsansvar som Försäkringskassan har idag vad gäller rehabilitering av studerande i Sverige är tydligt. Det är även rimligt att samordningsansvaret inträder först när den studerande varit sjukskriven under en längre tid. En förutsättning för att rehabilitering av studerande överhuvudtaget ska vara möjlig är dock att det finns rehabiliteringsaktörer som genomför behövliga rehabiliteringsåtgärder. Idag finns det enbart en sådan rehabiliteringsaktör för studerande och det är hälso- och sjukvården trots att det finns ett behov av rehabiliteringsaktörer som ansvarar för andra rehabiliterande insatser än rent medicinska.

Några förändringar avseende Försäkringskassans samordningsansvar behöver troligtvis inte göras. CSN återkommer nedan till frågan om vem som ska ansvara för själva genomförandet av rehabilitering av studerande.

Det samordningsansvar som CSN hittills haft gällande rehabilitering för utlandsstuderande slopas helt. Anledningen är att det inte är möjligt att samordna rehabiliteringsinsatser med myndigheter och andra aktörer utanför Sverige eller om den studerande själv befinner sig utanför landet. Den svenska myndigheten kan visserligen undersöka om det finns skäl att vidta någon åtgärd för att förkorta sjukdomstiden eller på något annat sätt helt eller delvis återställa studieförmågan. Att se till att åtgärden vidtas blir dock mycket svårt eftersom myndigheten inte kan samordna rehabiliteringen med någon aktör.

Det går inte att genomföra ett avstämningsmöte mellan berörda parter, t.ex. lärosätet, läkaren, den studerande och CSN eller Försäkringskassan. Det finns nämligen inget lagstöd för den svenska myndigheten att kräva att det utländska lärosätet hjälper till med rehabiliteringen av den studerande. Det är heller inte möjligt för den svenska myndigheten att kräva att hälso- och sjukvården i det aktuella landet samarbetar i frågan om rehabilitering, vilket är möjligt i Sverige.

Att behålla samordningsansvaret, när det i praktiken inte går att vidta behövliga rehabiliteringsåtgärder är inte rimligt. Bestämmelsen om samordningsansvaret i 3 kap. 32 § studiestödsförordningen bör därför inte gälla utlandsstuderande.

Återvändare

Om en utlandsstuderande återvänder till Sverige och avser att fortsätta studera i Sverige kommer han eller hon att omfattas av bestämmelsen om rehabilitering i 3 kap. 32 § studiestödsförordningen. Detta under förutsättning att den studerande begär studiemedel under sjukdom för fortsatta studier i Sverige. När den studerande har återvänt till Sverige för fortsatta studier inträder nämligen Försäkringskassans samordningsansvar. Försäkringskassan kan då se till att behövliga rehabiliteringsåtgärder vidtas.

Vissa frågor om rehabilitering av studerande

Rehabilitering av studerande är viktig ur en rad aspekter. Bland annat möjliggör rehabilitering för den studerande;

- att han eller hon kan återfå sin studieförmåga,
- att han eller hon kan återfå sin studieförmåga snabbare än vad som annars skulle vara fallet.

En fungerande rehabilitering skulle dessutom innebära att det skulle vara möjligt att sätta en bortre tidsgräns för hur länge studiemedel under sjukdom kan utgå. En fungerande rehabilitering skulle samtidigt innebära en löpande kontroll av den studerandes studieoförmåga.

För att rehabiliteringen ska fungera krävs dock vissa förtydliganden och eventuellt nya bestämmelser. Idag är det oklart vilket ansvar läroanstalten eller skolan har för den studerandes rehabilitering och vem som står för kostnaderna om den studerande t.ex. behöver en individuellt anpassad utbildningsplan eller liknande för att kunna återgå i sina studier. Utöver hälso- och sjukvården har Försäkringskassan idag inte någon tydlig rehabiliteringsaktör som myndigheten kan samordna rehabiliteringen med. Det finns dock behov av rehabiliteringsaktörer, t.ex. lärosäte eller skola, som kan ansvara för andra rehabiliteringsinsatser än rent medicinska. Det finns vidare förslag om att införa någon form av rehabiliteringskedja även för studerande, t.ex. där bedömningen av studieförmågan görs först utifrån aktuella studier, därefter mot studier i övrigt och i sista hand mot arbete.⁶⁶

För att kunna få till stånd en väl fungerande rehabilitering krävs en omfattande utredning av vilka åtgärder som skulle kunna bli aktuella, vem som ska finansiera de aktuella åtgärderna och vad som ska ske om den studerande inte bedöms kunna återgå i sina studier. Dessa frågor är lika aktuella för gruppen studerande som bedriver studier utomlands.

För att kunna besvara sådana frågor måste dock först fastställas vilka aktörer som ska omfattas av rehabiliteringsansvaret och vad målet med en rehabilitering ska vara. Ska målet vara att den studerande ska kunna återgå till sina studier, till vilka studier som helst eller att han eller hon ska kunna börja arbeta. Ytterligare ett alternativ är att uttrycka målet i mera långsiktiga termer, t.ex. att målet ska vara att den studerande på sikt ska kunna inträda på arbetsmarknaden.

CSN bedömer inte att den utredning som bör göras gällande studerandes rehabilitering rymms inom nuvarande uppdrag. CSN bedömer därför att en utredning bör tillsättas för att utreda frågor om rehabilitering för studerande. Utredningen bör särskilt behandla frågan om hur studerande som bedriver studier utomlands ska kunna ges rätt till rehabilitering i de fall de återvänder till Sverige men alltså har för avsikt att avsluta sina studier utomlands.

⁶⁶ Sveriges förenade studentkår har t.ex. föreslagit ett sådant system. Se *Studerande och socialförsäkringen, Underlagsrapport nr 1 till den parlamentariska socialförsäkringsutredningen*, 2011, s. 41ff.

5.12 En tidsgräns för sjukskrivning

CSN:s bedömning: Det bör finnas en bortre tidsgräns för hur länge studiemedel under sjukdom kan lämnas.

En sådan tidsgräns bör dock inte införas förrän det finns en fungerande rehabilitering för studerande. Frågan om en tidsgräns bör därför utredas i samband med vissa andra frågor om rehabilitering av studerande.

Studiesociala kommittén föreslår en tidsgräns om högst ett år. En sådan tidsgräns föreslås dock först sedan ansvaret för rehabiliterande insatser för studerande har utretts och fastställts.

Även CSN anser att det bör finnas en tidsgräns för hur länge studiemedel under sjukdom ska utbetalas till en studerande. I likhet med Studiesociala kommittén anser CSN att en tidsgräns inte bör införas innan det finns ett väl fungerande rehabiliteringssystem för studerande. För att en studerande inte längre ska ha rätt att bibehålla studiemedel under en sjukperiod är det rimligt att den studerande har erbjudits alternativt genomgått olika rehabiliteringsåtgärder i syfte att återställa studieförmågan eller arbetsförmågan.

Frågan om en bortre tidsgräns bör lämpligen utredas samtidigt som frågan om rehabiliteringsansvar. Det bör särskilt utredas var den studerande ska kunna hänvisas efter att han eller hon inte längre kan beviljas studiemedel under sjukdom och hur hans eller hennes rätt att behålla sin utbildningsplats påverkas.

5.13 Möjlighet till sjukskrivning motsvarande 25 och 75 procent av heltid

CSN:s bedömning: CSN anser att Försäkringskassan bör kunna godkänna en sjukperiod även i de fall den studerandes studieförmåga högst motsvarar en fjärdedel eller tre fjärdedelar av vad som normalt utgör heltidsstudier.

Försäkringskassan bör därför kunna godkänna sjukperioder i de fall den studerandes studieförmåga

- är helt nedsatt
- högst motsvarar en fjärdedel av vad som normalt utgör heltidsstudier
- högst motsvarar hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier
- högst motsvarar tre fjärdedelar av vad som normalt utgör heltidsstudier

Begränsningen till hel- eller halv studieoförmåga

Ett grundläggande krav för rätt att behålla studiemedel under en sjukperiod kommer att vara att Försäkringskassan har bedömt att studieförmågan är nedsatt till minst hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Om den återstående studieförmågan bedöms uppgå till mer än hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier omfattas den studerande inte av försäkringsskyddet.

Studerande som uppfyller kravet får sin försörjning tryggad under sjukperioden. De kommer dessutom under sjukperioden att kunna bedriva studier i den utsträckning de själva tillsammans med behandlande läkare anser vara lämpligt och möjligt. I praktiken tillåts därmed en närmast steglös sjukskrivning under begränsade perioder. Studerande som under en viss period helt bedömts sakna studieförmåga kommer t.ex. kunna bedriva

studier i viss omfattning, t.ex. motsvarande 25 eller 75 procent av heltid, under denna period.

Ett problem i det föreslagna systemet är att den studerande, för att omfattas av systemet, endast får ha en studieförmåga som uppgår till maximalt hälften av vad som utgör heltidsstudier. Om den återstående studieförmågan bedöms vara högre kommer Försäkringskassan inte att kunna godkänna sjukperioden. Om den studerande bedöms ha viss studieförmåga men där denna är mindre än hälften kommer Försäkringskassan endast att kunna godkänna sjukskrivning på halvtid. Tillgången till systemet blir därmed begränsad. Studerande som bedöms ha en kvarstående studieförmåga om 75 procent av heltid omfattas inte av försäkringsskyddet. En studerande som inledningsvis bedöms ha en studieförmåga om 50 procent av heltid och som senare visar sig presterat resultat motsvarande 75 procent av heltid omfattas däremot. Sådana effekter kan komma att upplevas som orättvisa och bidra till att systemet förlorar i legitimitet.

Att förbjuda studieaktivitet under en sjukperiod

En lösning på detta dilemma skulle kunna vara att på olika sätt förbjuda de studerande att prova på att studera under en sjukperiod. Förbudet kan vara direkt, t.ex. innebära att studerande som bedriver studier i en högre omfattning än de bedömts klara av omgående förlorar sin rätt att behålla studiemedel under sjukdom. Förbudet kan också vara mera indirekt. T.ex. stadga en anmälningsskyldighet för studerande som bedriver studier i en högre omfattning än de bedömts klara av och en skyldighet för Försäkringskassan att ompröva sin tidigare bedömning vid ett sådant förhållande.

Det kan hävdas att det inte är rimligt att en studerande som helt har bedömts sakna studieförmåga, som väljer att prova på att studera och som presterar vissa studieresultat ersätts genom försäkringen. Han eller hon har uppenbarligen haft viss studieförmåga. Den ursprungliga bedömningen måste därför i någon mån ha varit felaktig och beslutet bör därför omprövas.

Det skulle dock vara oerhört problematiskt att på detta sätt förbjuda studieaktivitet i en högre omfattning. Den allvarligaste invändningen mot ett sådant system är att det skulle innebära att den eftersträlvade flexibiliteten helt skulle gå om intet. CSN vill att det ska vara enkelt för de studerande att komma tillbaka till sina studier. I det system som föreslås finns t.ex. inga hinder i form av krångliga ansöknings- eller anmälningsförfaranden för den som trots sin sjukskrivning vill prova på att studera. Inte heller behöver den studerande oroa sig för att rätten till försörjning ska försvinna om han eller hon vill prova på att studera. Eftersom det alltjämt kommer att krävas att Försäkringskassan har godkänt en sjukperiod kommer heller inte vem som helst att kunna omfattas av systemet. Riskerna för ett felaktigt utflöde begränsas dessutom kraftigt genom att endast konstaterade skador i form av uteblivna resultat kommer att ersättas.

Ytterligare en invändning mot ett förbud är att det ofta skulle vara omöjligt att visa att någon har bedrivit studier, under vilken tid och i vilken omfattning. Att den studerande har uppnått studieresultat som motsvarar ett visst studieåtagande betyder inte per automatik att han eller hon också har bedrivit studier i den omfattningen. Inte heller kan det utifrån uppgifter om uppnådda studieresultat med säkerhet bestämmas under vilka perioder den studerande har bedrivit studier. Samma studieresultat kan kräva helt olika insatser av två olika studerande. CSN har tidigare i rapporten avhandlat problemet med att försöka definiera när den studerande kan anses bedriva studier. I det system CSN förslår kommer Försäkringskassan visserligen att behöva bedöma i vilken omfattning den studerande kan bedriva studier. Att lägga uppgifter om att den studerandes har bedrivit studier till grund för ett betungande beslut som att upphäva ett godkännande av en sjukperiod är dock något

helt annat. Det skulle sannolikt kräva en betydligt tydligare och mera enhetlig definition av begreppet.

En sista invändning kan formuleras som en fråga. Vad skulle vara syftet med att ompröva ett beslut att godkänna en sjukperiod på grund av att den studerande har provat på att studera? Att Försäkringskassan skulle upphäva ett tidigare beslut att godkänna en sjukperiod har ingen självständig rättsverkan. Ett sådant beslut *kan* innebära att CSN omprövar ett beslut att lämna studiemedel under sjukdom, ett beslut att räkna bort veckor och ett beslut att skriva av studielån. Det finns dock ingen direkt kausalitet. Om den studerande verkligen har bedrivit studier i en högre omfattning än han eller hon tidigare bedömts klara av redovisar han eller hon dessutom också studieresultat. Ingen ersättning för skador kommer då att utgå. Om den studerande trots sådana studier bara redovisar vissa resultat eller inga resultat alls utgår ersättning för skador. En sådan utgång måste också anses rimlig. I sådant fall bör kunna antas att misslyckandet beror på den konstaterade sjukdomen. Om det kan visas att den studerande trots en godkänd sjukperiod har bedrivit studier kommer det dock givetvis att inverka på Försäkringskassans bedömning av om sjukperioden ifråga kan förlängas.

Att tillåta sjukskrivning även på 75 och 25 procent av heltid

En bättre lösning på problemen skulle vara att nyansera porten till systemet ytterligare. Teoretiskt sett skulle man kunna tänka sig en helt steglös bedömning av den kvarstående studieförmågan. Ett sådant system skulle dock bli oerhört svårt att administrera på ett rättssäkert sätt. Det skulle förutsätta en ingående kännedom om olika utbildningar och om olika sjukdomstillstånd och dessutom kräva en omfattande dokumentation för att säkerställa någon form av likabehandling.

Sjukpenning, aktivitetersättning och sjukersättning kan lämnas om arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel, med minst hälften, med minst tre fjärdedelar eller om den är helt nedsatt.⁶⁷ CSN bedömer att studerande på samma sätt bör kunna ha rätt till studiemedel under sjukdom om studieförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel, med minst hälften, med minst tre fjärdedelar eller helt nedsatt.

Studiesociala kommitténs motiv för att endast tillåta sjukskrivning vid hel- eller halv studieoförmåga var behovet av att undvika svåra bedömningssituationer och underlätta administrationen.⁶⁸ Kommittén oroade sig särskilt för riskerna för ett felaktigt utflöde av studiemedel i de fall den studerande trots en godkänd sjukperiod valde att studera. I det system CSN föreslår ersätts endast skador i form av uteblivna resultat. Riskerna för ett felaktigt utflöde är därmed redan kraftigt reducerade.

Vinsterna med ett mer nyanserat system är flera. Fler skulle kunna omfattas av rätten att behålla studiemedel under en sjukperiod. Färre fall av upplevd orättvisa skulle därmed uppstå. Studerande som bedöms ha en kvarstående studieförmåga om 75 procent av heltid skulle t.ex. omfattas av försäkringsskyddet. Att en annan studerande som inledningsvis har bedömts ha en studieförmåga om 50 procent av heltid och som senare visar sig prestera resultat motsvarande 75 procent av heltid skulle därmed inte uppfattas som problematiskt.

Ytterligare en fördel med ett mera nyanserat system är att en pågående rehabilitering skulle underlättas. För en studerande som helt saknar studieförmåga, som provar på att studera och som gradvis uppnår en bättre studieförmåga skulle de fortsatta studierna annars kunna omöjliggöras när studieförmågan når över 50 procent av en normal

⁶⁷ 27 kap. 45 och 33 kap. 9 §§ socialförsäkringsbalken.

⁶⁸ SOU 2009:28, s. 447.

heltid. När han eller hon ansöker om att sjukperioden ska förlängas kommer Försäkringskassan att avslå ansökan. Saknas annan försörjning kommer han eller hon att tvingas att försöka läsa på heltid alternativt hoppa av sina studier.

5.14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

CSN:s förslag: De föreslagna förändringarna i sjukförsäkringen inom studiemedelssystemet ska träda ikraft den 1 juli 2014.

De nya bestämmelserna ska tillämpas när den del av en studieperiod då den studerade har studiemedel och har en godkänd sjukperiod har startat efter ikraftträdandet. I övriga fall tillämpas de äldre bestämmelserna.

Ikraftträdande

De förslag CSN har lämnat innebär stora förändringar jämfört med den nuvarande sjukförsäkringen. En viktig skillnad är att rätten till ersättning föreslås utgå från den studerandes prestationer under en hel studieperiod, dvs. normalt en hel termin. Av denna anledning bör ikraftträdandet förläggas vid en tidpunkt när minst antal studieperioder pågår, dvs. under sommarmånaderna.

Förändringarna kommer att kräva systemförändringar samt informations- och utbildningsinsatser hos CSN och Försäkringskassan. För att säkerställa en god implementering föreslår CSN därför att förslagen ska träda ikraft den 1 juli 2014.

Övergångsbestämmelser

Det kommer inte att vara möjligt att tillämpa äldre och nya regler parallellt för olika delar av en och samma studieperiod eller termin. De nya bestämmelserna bör därför tillämpas när den del av en studieperiod då den studerade har studiemedel, och har en godkänd sjukperiod, har startat efter ikraftträdandet. I övriga fall tillämpas äldre regler.

5.15 Behovet av uppföljning

CSN:s bedömning: CSN bör ges i uppdrag att, i samråd med Försäkringskassan, följa upp effekterna av de föreslagna förändringarna.

CSN föreslår genomgripande förändringar av sjukförsäkringen i studiemedelssystemet. CSN förutser en mängd positiva effekter av förslagen. Samtidigt finns ett stort mått av osäkerhet. Det är t.ex. oerhört svårt att beräkna hur många fler studerande som kommer att kunna komma ifråga för ersättning när sjukskrivning på deltid tillåts. Det är vidare svårt att beräkna hur en ökad flexibilitet kan komma att påverka längden på de studerandes sjukperioder och genomströmningen. CSN har genomfört en stickprovsundersökning för att kunna bilda sig en uppfattning om vissa konsekvenser, t.ex. konsekvenserna av förslaget att ersättning endast ska lämnas om den studerande uppvisar bristande studieresultat och förslaget om en kortare karenstid för rätt till avskrivning. Resultatet av undersökningen kan dock endast sägas ge en indikation om ett verkligt utfall.

CSN räknar visserligen inte med att förslagen ska leda till några större kostnadsförändringar vad gäller utflöde av studiemedel och avskrivningar. Det råder dock

osäkerhet kring de antaganden som ligger till grund för denna bedömning. Kostnadsutvecklingen bör därför följas noga.

En central aspekt i en uppföljning bör dessutom vara hur de studerande upplever förändringarna och om deras beteende förändras. I ett längre perspektiv bör förslagets påverkan på genomströmningen för studerande som har varit sjukskrivna under studietiden undersökas.

CSN bedömer därför att myndigheten bör ges i uppdrag att, i samråd med Försäkringskassan, följa upp effekterna av de föreslagna förändringarna.

6 Ekonomiska konsekvenser

6.1 Utflödet av studiemedel och kostnader för avskrivningar

Studerande kommer att kunna behålla sina studiemedel när studieförmågan är nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier.

Förändringen innebär att en ny grupp kommer att kunna utnyttja försäkringsskyddet i studiemedelssystemet, studerande vars studieförmåga är nedsatt till minst hälften av vad som utgör heltidsstudier. Samtidigt kommer troligtvis antalet studerande som är sjukskrivna på heltid att minska något. En del av dessa kommer sannolikt att vara sjukskrivna på deltid istället.

Under 2011 utnyttjade 7 900 personer försäkringsskyddet. CSN beräknar att antalet studerande som kommer att utnyttja försäkringsskyddet kommer att öka från 7 900 till 9 800 per kalenderår till följd av möjligheten med deltidssjukskrivning.

För omkring 23 procent av alla som är sjukskrivna med stöd av bestämmelserna i socialförsäkringsbalken utgår halv eller tre fjärdedels sjukpenning på grund av att arbetsförmågan har bedömts vara nedsatt med minst hälften. CSN uppskattar därför att omkring 23 procent av de studerande som är sjukskrivna, eller omkring 2 250 personer per år, kommer att vara sjukskrivna på deltid. Antalet studerande som är sjukskrivna på heltid beräknas samtidigt sjunka till omkring 7 550 personer per år.

6.1.1 Ett försörjningsskydd

Ökningen av antalet studerande som kommer att ha rätt till studiemedel under sjukdom beräknas inte leda till ett ökat utflöde av studiestöd. De studerande som idag har en delvis nedsatt studieförmåga

- fortsätter att studera på deltid,
- fortsätter att försöka studera på heltid,
- blir sjukskrivna på heltid, alternativt
- avbryter sina studier helt.

I det förstnämnda fallet minskar utflödet av studiemedel tillfälligt, i alla fall om den studerande normalt har studiemedel för heltidsstudier. I de två efterföljande fallen lämnas

studiemedel fortsatt med ett belopp som motsvarar heltidsstudier.⁶⁹ I det sistnämnda fallet uppstår en ledig utbildningsplats och ett minskat utflöde av studiemedel. Samtidigt kommer den lediga utbildningsplatsen i många fall att upptas av en annan sökande som har studiemedel, åtminstone efter en tid. Hur många av de studerande som väljer att agera på det ena eller andra sättet är inte känt. Det går därför inte att med säkerhet säga hur utflödet av studiemedel i nuvarande system påverkas när en studerande får en delvis nedsatt studieförmåga.

I det förslag som CSN lämnar kommer studerande med partiell studieoförmåga att ha rätt att behålla studiemedel under sjukdom på deltid. De kommer samtidigt att ha rätt till ordinarie studiemedel för de studier som fortsatt bedrivs. De studerande som väljer att fortsätta studera på deltid kommer således att ha rätt att behålla studiemedel för heltidsstudier. Förslaget innebär därför ett ökat utflöde av studiemedel för denna grupp jämfört med idag.

Även med det förslag CSN lämnar kan det förekomma att en studerande avbryter sina studier helt om studieförmågan sätts ned till hälften. Studerande som har rätt till sjukpenning på grundval av en tidigare upparbetad sjukpenninggrundande inkomst kan t.ex. även i fortsättningen komma att avbryta sina studier för att få rätt till en högre ersättning från Försäkringskassan. Det totala antalet avbrott från studier kan dock antas minska. Det skulle innebära ett ökat utflöde av studiemedel jämfört med vad som gäller idag.

CSN gör följande bedömning. Förändringar i utflödet av studiemedel påverkas av beteendet hos 2 250 personer per år. I många fall kommer utflödet av studiemedel att vara oförändrat jämfört med vad det är idag.

I enskilda fall kan utflödet av studiemedel bli högre. Det rör sig dock om ett mindre antal studerande och följaktligen, endast obetydliga skillnader i utflöde. Samtidigt är antalet utbildningsplatser begränsat. Att en person väljer att kvarstå som studerande istället för att avbryta sina studier helt eller delvis innebär därför inte några ökade kostnader i studiemedelssystemet. CSN bedömer därför att försörjningsskyddet i det system som föreslås inte kommer att leda till ett ökat utflöde av studiemedel jämfört med vad som är fallet idag.

Det system CSN föreslår gör det möjligt att kombinera studier på deltid och sjukskrivning på deltid.⁷⁰ Systemet innebär heller inga hinder för den som vill prova på att studera trots att han eller hon är sjukskriven. Förslaget kan därför förväntas leda till en förbättrad genomströmning och ett snabbare inträde på arbetsmarknaden. Därmed blir studiemedelssystemet sannolikt mera effektivt.

6.1.2 En ersättning för skador

Att räkna bort studiemedelsveckor

CSN beräknar att omkring 9 800 studerande kommer att utnyttja försörjningsskyddet i studiemedelssystemet varje år om myndighetens förslag till förändringar genomförs. För en del studerande kommer studieförmågan att vara helt nedsatt, men under en kortare tid än sju dagar. För andra kommer studieförmågan att vara delvis nedsatt, men under en kortare tid än 14 dagar. För dessa grupper av studerande kommer inga veckor att räknas bort. I

⁶⁹ Huruvida det är studiemedel under sjukdom eller ordinarie studiemedel som utgår saknar betydelse eftersom beloppen är desamma.

⁷⁰ Dvs. sjukskrivning med stöd av bestämmelserna i studiestödslagstiftningen.

nuvarande system har 71 procent av de studerande som har anmält en sjukperiod rätt att räkna bort studiemedelsveckor. För övriga har sjukperioden varit för kort för att borträkning av tid ska komma ifråga. Visserligen kan förväntas att en något mindre andel av dem som är sjukskrivna på deltid kommer att vara sjukskrivna under så lång tid som krävs för att borträkning av tid ska komma ifråga. CSN utgår ändå ifrån att 71 procent av de 9 800 förväntat sjukskrivna kommer att ha rätt att räkna bort veckor. Omkring 7 000 personer per år kommer därmed att få räkna bort veckor.

Under 2011 räknades i genomsnitt 5,8 veckor bort för varje person som hade rätt att få räkna bort veckor. CSN har tidigare påpekat att borträkning av tid inte per automatik medför några extra kostnader i studiemedelsystemet.⁷¹ Studerande kan, trots en längre sjukperiod, klara av att avsluta sina studier inom de ordinarie tidsgränserna.⁷² Visserligen kan studierna även i dessa fall komma att förlängas. Istället för att bli klar inom fyra år kan den studerande t.ex. bli klar inom fem år. De extra kostnader som uppstår till följd av en sådan förlängning är dock inte en direkt konsekvens av sjukförsäkringen. De följer istället av systemets konstruktion, att varje studerande har rätt till studiemedel under ett visst antal veckor för studier på en viss nivå. De direkta kostnaderna för försäkringsskyddet uppstår istället för den grupp studerande som faktiskt kommer att utnyttja de veckor som har räknats bort. Hur stor denna grupp är och i hur stor utsträckning de väljer att utnyttja alla veckor som räknats bort är dock, med det underlag som idag finns tillgängligt, inte möjligt att beräkna. CSN kan konstatera att de veckor som idag räknas bort innebär ett latent åtagande om 28,5 mnkr årligen. Det vill säga, om samtliga studerande som får räkna bort veckor enligt dagens regelverk senare skulle behöva utnyttja alla sina veckor skulle det innebära ett utflöde av studiebidrag om 28,5 mnkr årligen.

I det system CSN föreslår kommer de studerande att kunna få ersättning för skador i form av uteblivna studieresultat. Ersättning lämnas bl.a. i form av att veckor räknas bort.⁷³ Antalet veckor som kan räknas bort kommer därför att jämkas om de studerande presterar studieresultat. Resultaten från en stickprovsundersökning som CSN har genomfört⁷⁴ tyder på att antalet veckor som räknas bort kommer att minska med omkring 20 procent till följd av att de studerandes resultat kontrolleras. Antalet sjukskrivna kommer däremot att öka. CSN kan konstatera att de veckor som skulle räknas bort enligt CSN:s förslag innebär ett latent åtagande om 26,5 mnkr årligen. Det vill säga, om samtliga studerande som får räkna bort veckor enligt CSN:s förslag senare skulle behöva utnyttja alla sina veckor skulle det innebära ett utflöde av studiebidrag om 26,5 mnkr årligen.

Det är idag inte möjligt att beräkna de verkliga kostnaderna för den del av försäkringsskyddet som består i att veckor då den studerande har varit sjukskriven räknas bort. CSN bedömer dock att de kostnader som finns med stor sannolikhet kommer att vara oförändrade i det system som CSN föreslår.

Att skriva av studielån

CSN beräknar att antalet personer som kommer att vara sjukskrivna kommer att öka till följd av möjligheten att vara sjukskriven på deltid. CSN har dessutom föreslagit att karenstiden för rätt till avskrivning av studielån sänks från 30 till 14 dagar. Beräkningen föreslås även bli mer generös genom att alla kortare sjukperioder under en studieperiod kommer att kunna sammanräknas i karensen. Samtidigt kommer

⁷¹ Se avsnitt 3.3.2.

⁷² Dvs. tidsgränserna i 3 kap. 8 – 9 och 14 §§ studiestödslagen.

⁷³ Se avsnitt 5.5-5.8.

⁷⁴ CSN har tittat närmre på 300 personer som har haft godkända sjukperioder under höstterminen 2011. Av dessa hade 176 haft sjukperioder som är så långa att veckor kunde räknas bort. CSN har i dessa fall jämfört de uppnådda studieresultaten med den studerandes studieåtagande. Se vidare avsnitt 4.2.

avskrivningen att jämkas i de fall den studerande redovisar studieresultat trots en sjukperiod.

CSN beräknar att de årliga kostnaderna för avskrivningar på grund av sjukdom sammantaget kommer att öka med omkring 25 procent till följd av de förändringar CSN föreslår. Uttryckt i 2010 års belopp kan kostnaderna för avskrivningar beräknas öka med 5,3 mnkr, från 20,7 mnkr till omkring 26 mnkr per år. CSN anser att kostnaderna för avskrivningar även fortsättningsvis ska belasta Försäkringskassans anslag.⁷⁵ CSN föreslår därför att Försäkringskassan bör tillföras medel i motsvarande mån.

6.1.3 Summering av kostnaderna inom studiemedelssystemet

CSN förutser inget förändrat utflöde av studiemedel till följd av de förslag myndigheten lämnar. Kostnaderna för avskrivningar beräknas dock öka med omkring 25 procent, eller med 5,3 mnkr per år.⁷⁶

CSN vill betona att det finns ett stort mått av osäkerhet i siffrorna. Inte minst eftersom det är oerhört svårt att beräkna hur inflödet till försäkringen kommer att påverkas av att sjukskrivning på deltid tillåts. Förändringarna bör därför följas upp noga. CSN har också i avsnitt 4.15 bedömt att CSN bör ges i uppdrag att följa upp konsekvenserna av förändringarna.

6.2 Försäkringskassan

Studerande kommer att få möjlighet att vara sjukskrivna på deltid. Försäkringskassan föreslås dessutom ta över bedömningarna av studerande utomlands från CSN.

Det kan därmed beräknas att Försäkringskassan kommer att behöva göra bedömningar för omkring 10 000 personer årligen. Det är en ökning med cirka 2 000 personer. I omkring 2 250 av dessa fall kommer bedömningarna dessutom att bli mer komplicerade. Detta eftersom Försäkringskassan måste bedöma om den studerande studieförmåga uppgår till maximalt hälften av vad som normalt utgör heltid och inte bara om studieförmågan är helt nedsatt.

I Försäkringskassans beräkningsunderlag används full kostnadstäckning och 2012 års prisnivå.

Kostnader för införande

Att införa en rätt till studiemedel vid halv studieoförmåga innebär kostnader för Försäkringskassan om 2,3 mnkr.

Av dessa uppskattas 1,8 mnkr lånefinansieras medan resterande 0,4 mnkr kommer att belasta anslaget det år förändringen införs. Till detta kommer en mindre beräknad kostnad för räntor som gör att den totala kostnaden avrundat uppgår till 2,3 mnkr.

Försäkringskassan tillämpar fem års avskrivningar. Det gör att den del som lånefinansierats kommer att belasta Försäkringskassans anslag fem år från det dag som

⁷⁵ Utgiftsområde 10, *Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp*, anslagspost 21, *sjukpenning*.

⁷⁶ Uttryckt i 2010 års belopp.

aktivering av projektet görs. I tabellen nedan görs antagande att införandet sker den 1 januari år 2.

Införandekostnader omfattar bland annat IT-utveckling samt omarbetning av interna dokument såsom vägledning, processer, mallar och blanketter.

Löpande kostnader

Det kommer att krävas en utökad handläggning för att hantera bedömningar av rätten till studiemedel vid halv studieoförmåga. Antalet ärenden som ska prövas förväntas öka med 2 000 stycken per år. Det motsvarar en årlig ökad kostnad på 1,4 mnkr.

I tabellen nedan görs antagande att utökning av handläggningen kommer att behövas från och med år 2 och att utökningen kommer att bestå efter år 6.

Tabell Sammanställning av förvaltningskostnader¹⁾

(mkr)	år 1	år 2	år 3	år 4	år 5	år 6	Summa
Införandekostnader	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	2,3
Införande	0,4						0,4
Avskrivningar		0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	1,8
Räntor		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Införandekostnader	0,0	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	6,8
Handläggning ²⁾		1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	6,8
Summa	0,4	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	9,1

¹⁾ Tabellen visar belastningen på anslaget vid ett införande den 1 januari år 2

²⁾ Utökad kostnad för handläggning kommer att bestå efter år 6

6.3 Skolor och lärosäten

CSN föreslår att det ska bli möjligt att vara sjukskriven på deltid med studiemedel. CSN:s förslag innebär dessutom att en studerande som är sjukskriven kommer att kunna prova på att studera i den utsträckning han eller hon önskar. Denna ökade flexibilitet kan leda till att fler studerande kommer att efterfråga individuella studieplaner och individanpassade utbildningslösningar. Förslaget skulle därför kunna medföra ökade kostnader för skolor och läroanstalter.

CSN beräknar att 9 800 studerande kommer att utnyttja det föreslagna försäkringsskyddet för studerande. Alla kommer inte att behöva en individuell studieplan eller en individanpassad utbildning. För många av de berörda studerande har skolorna och lärosätena dessutom rimligtvis redan idag sådana kostnader. Förslaget bedöms därför inte leda till några nämnvärt ökade kostnader för skolor eller lärosäten.

Eftersom förslaget inte bedöms leda till några direkta kostnadsökningar påverkas heller inte kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna av förslaget.

6.4 CSN

Administrativa konsekvenser

CSN:s administrativa kostnader för att hantera sjukförsäkringen i studiemedelssystemet är redan försumbara. Kostnaderna för hanteringen förändras inte nämnvärt på grund av de

förslag myndigheten har lämnat. De administrativa kostnaderna bedöms därför kunna hanteras inom ramen för befintliga anslag.

Kostnader för införande

De förslag CSN lämnar kräver viss systemutveckling och informations- och utbildningsinsatser m.m. CSN beräknar de sammanlagda kostnaderna för implementering till 4,4 mnkr i 2012 års prisnivå. Dessa kostnader kommer att belasta anslaget det år förändringarna genomförs. CSN bedömer att kostnaden ligger utanför det ordinarie anslaget. CSN föreslår därför att myndigheten bör tillföras medel i motsvarande mån.

6.5 Övriga konsekvenser

Genomströmning

Att en studerande tvingas avbryta sina studier helt trots att studieförmågan endast är nedsatt till hälften medför att den studerande försenas i sina studier. Inträdet på arbetsmarknaden försenas vilket medför kostnader i form av uteblivna skatteintäkter för samhället. Långtidsutredningen har beräknat att ett års försenat inträde på arbetsmarknaden medför minskade intäkter för samhället i storleksordningen 80 000 kr.⁷⁷ Ett mera flexibelt system för sjukskrivning bör innebära att fler kan fortsätta att studera trots en sjukperiod. Dessutom bör fler fortare kunna återkomma i studier. CSN:s förslag bör därför medföra en ökad genomströmning.

En förbättrad träffsäkerhet och kontroll

Om studerande vars studieförmåga endast är delvis nedsatt sjukskrivs på heltid uppstår omotiverade kostnader för att räkna bort veckor och för avskrivningar av studielån. I det system CSN föreslår kommer sådana studerande att kunna fortsätta bedriva studier på halvtid. Ersättning i form av att veckor räknas bort och ersättning i form av avskrivning kommer maximalt att kunna lämnas i en omfattning som motsvarar den nedsatta studieförmågan.

På samma sätt uppstår omotiverade kostnader när veckor räknas bort och studielån skrivs av för studerande som inte har försenas i sina studier. I det system CSN föreslår kommer ersättning i form av att veckor räknas bort och i form av avskrivning bara att lämnas vid konstaterade skador, dvs. när den studerande faktiskt har försenats i sina studier.

Det system CSN föreslår kommer därmed att leda till att rätt personer får rätt ersättning. Till följd av systemets konstruktion kan risken för missbruk bedömas minska kraftigt.

⁷⁷ Långtidsutredningen 2011 – Huvudbetänkande (SOU 2011:11), s. 231.

7 Författningskommentar

I de bestämmelser, som CSN föreslår ändringar i, har genomgående ordet ”skall” bytts ut mot ”ska”.

7.1 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

3 kap. 24 §

Paragrafen ändras på så sätt att ett nytt andra stycke införs. Det nya stycket behandlar principen att veckor får räknas bort i de fall studiemedel har lämnats för tid då den studerande är sjuk. Stycket överensstämmer i sak med vad som redan utgör gällande rätt. CSN har tidigare utfärdat allmänna råd om att räkna bort studiemedelsveckor. Det nya andra stycket innebär att principen istället regleras direkt i studiestödslagen.

Det andra stycket innebär att de veckor då studiemedel, studielån och tillägglån har lämnats för tid då den studerande är sjuk får räknas bort. Borträkningen av tid får betydelse när bestämmelser om längsta tid för rätt till studiemedel, för rätt till studielån och rätt till tillägglån ska tillämpas.

Det andra stycket anger att borträkning av tid som mest får ske med det antal veckor den studerande har varit sjuk. Regleringen innebär dock inte att samtliga sådana veckor ska räknas bort. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de närmare förutsättningarna för att räkna bort veckor.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.6.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Frågan om när bestämmelsen bör träda i kraft och övergångsbestämmelser har behandlats i avsnitt 5.14.

7.2 Förslaget till förordning om ändring i studiestödsförordningen (2000:655)

3 kap. 26 §

Paragrafens första stycke har ändrats till följd av att det ska vara möjligt att få studiemedel under sjukdom när den studerandes studieförmåga är delvis nedsatt. Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.1.

Paragrafens andra stycke har justerats då en sjukperiod även kommer att kunna omfatta en tidsperiod då den studerande endast är delvis oförmögen att bedriva studier.

I tredje stycket första meningen har ”32 §” tagits bort. Anledningen är att bestämmelsen om rehabilitering i 32 § inte ska omfatta studerande som bedriver studier utomlands. Endast studerande som bedriver studier i Sverige omfattas av bestämmelsen om rehabilitering. Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.11.

Tredje stycket har ändrats på så sätt att andra meningen har utgått. Ändringen innebär att Försäkringskassan ska pröva de frågor som framgår av 28 – 31 §§ för samtliga studerande, även studerande som bedriver sina studier utomlands. Tidigare ankom det på Centrala studiestödsnämnden att handha dessa frågor. Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.10.

3 kap. 26 a §

Paragrafen är ny och saknar tidigare motsvarighet. Den definierar vad som avses med en sammanhängande period med studiemedel.

Definitionen har behandlats i avsnitt 5.7.2.

3 kap. 27 a §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om när studiemedelsveckor får räknas bort på grund av sjukdom. I första stycket framkommer att borträkning av tid endast får göras;

- för den tid en studerande har varit sjuk under en sammanhängande period med studiemedel *men*
- högst motsvarande de resultat som den studerande inte har klarat av att ta under den tiden på grund av sjukdom.

I andra stycket definieras vad som avses med uteblivna resultat. Bestämmelsen innebär att *alla* resultat som den studerande klarar under den sammanhängande perioden med studiemedel omfattas av begreppet uppnådda resultat. Det betyder att även resultat från en utbildning som den studerande inte är beviljad studiemedel för alltid beaktas.

Begreppet studieåtagande som studiemedel har lämnats för avser omfattningen på de studier som studiemedel har lämnats för. Studiemedel kan lämnas för en kortare tid eller för en lägre omfattning än de faktiska studierna. Bedömningen utgår alltid från åtagandet som studiemedel lämnas för.

I tredje stycket ges ett bemyndigande till Centrala studiestödsnämnden att meddela närmare föreskrifter om beräkningen av tid som ska räknas bort.

Motiven till regleringen har behandlats i avsnitt 5.7.1 och 5.7.2.

3 kap. 28 §

Paragrafen behandlar de studerandes skyldighet att anmäla studieoförmåga på grund av sjukdom till Försäkringskassan. Paragrafen har ändrats på så sätt att en studerande även ska anmäla till Försäkringskassan när han eller hon högst kan bedriva *sina* studier i en omfattning som motsvarar hälften av vad som utgör heltidsstudier. Dvs. om han eller hon fortsatt kan bedriva just dessa studier i en omfattning som motsvarar högst hälften av vad som utgör heltidsstudier. Detta har markerats genom att ordet *sina* inskjutits framför ordet studier.

Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.1.

3 kap. 29 §

Paragrafen har ändrats med anledning av att Försäkringskassan även ska godkänna en sjukperiod när den studerande högst kan bedriva sina studier i en omfattning som motsvarar hälften av vad som utgör heltidsstudier. Prövningen ska avse just de studier som den studerande bedriver.

Den studerande behöver inte vara beviljad studiemedel för hela sitt studieåtagande för att Försäkringskassan ska godkänna perioden. Det krävs inte heller att den studerande normalt måste bedriva studier på heltid för att omfattas av bestämmelsen. Bestämmelsen är tillämplig när den studerande inte kan studera mer än halvtid av heltidsstudier på grund av sjukdom. Försäkringskassan ska godkänna perioden, om den studerande på grund sjukdom är helt oförmögen att bedriva sina studier, eller om den studerande högst kan bedriva sina studier i en omfattning som motsvarar hälften av vad som utgör heltidsstudier.

Ändringarna innebär att det blir möjligt att lämna studiemedel under sjukdom i en omfattning som motsvarar 50 procent av heltid. Det blir därmed möjligt att vara sjukskriven på deltid med studiemedel.

Motiven till ändringarna har behandlats i avsnitt 5.1 och 5.2.

3 kap. 32 §

Paragrafens första stycke har ändrats till följd av att studiemedel under sjukdom ska kunna utgå när studieförmågan är delvis nedsatt. Försäkringskassans ansvar för att utreda behovet av och få till stånd rehabiliteringsinsatser inträder när den studerande har varit sjukskriven under 90 dagar i följd. Tidsgränsen är densamma oavsett om den studerande är sjukskriven på hel- eller deltid.

4 kap. 10 §

Paragrafen har ändrats till följd av att villkoren för återbetalning av studielån vid sjukdom inte längre överensstämmer med villkoren för återbetalning av studielån vid vård av barn eller svårt sjuk närstående. För bestämmelser om vad som gäller i fråga om återbetalning av studielån vid sjukdom hänvisas därför till en helt ny paragraf, 10 a §.

I första stycket anges att studerande som har fått räkna bort studiemedelsveckor på grund av sjukdom omfattas av bestämmelserna i 10 a § vad gäller återbetalning av studielånet.

Det förhållandet att den studerande har fått studielån under en sjukperiod medför dock inte att 10 a § blir tillämplig per automatik.

Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.8.

4 kap. 10 a §

Paragrafen är ny och innebär att den studerande helt eller delvis kan befrias från skyldigheten att betala tillbaka de studielån som har lämnats för en sammanhängande period med studiemedel. Det är därmed inte bara studielån som har lämnats under själva sjukperioden som kan skrivas av.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur stor *andel* av studielånet som inte ska betalas tillbaka. Bestämmelsen innehåller även en karenstid om två veckor. Borträknad tid uttryckt i ett antal heltidsveckor minskas med karenstiden om två veckor. Summan divideras med längden på den sammanhängande perioden med studiemedel uttryckt i ett antal heltidsveckor. Kvoten är den andel av lånen som inte ska betalas tillbaka.

Som paragrafen har utformats är det inte möjligt att tillgodoräkna karenstid från en sammanhängande period med studiemedel vid beräkning av avskrivning av studielån som har lämnats för en efterföljande period. För varje sammanhängande period med studiemedel som den studerande är sjukskriven tillkommer således en ny karenstid.

Motivet till regleringen har behandlats i avsnitt 5.8.

4 kap. 11 §

Paragrafens första stycke har ändrats genom att ordet ”sjukperiod” har utgått. Andra stycket har ändrats genom att första punkten om egen sjukdom har slopats. Ändringen är en följd av att villkoren för återbetalning av studielån vid sjukdom inte längre överensstämmer med villkoren för återbetalning av studielån vid vård av barn och vård av svårt sjukt närstående. Paragrafen behandlar efter ändringen bara villkor för återbetalning av studielån som har lämnats vid vård av barn eller svårt sjuk närstående. Villkoren för återbetalning av studielån som har lämnats vid sjukdom behandlas istället i 4 kap. 10 a §.

6 kap. 13 §

Första punkten i paragrafens första stycke har ändrats på så sätt att ordet ”godkänts” har bytts ut mot ordet ”prövats”. Detta till följd av att Försäkringskassan ska lämna uppgift dels om sjukperiod som myndigheten avslagit, dels om sjukperiod som myndigheten godkänt.

Motivet till ändringen har behandlats i avsnitt 5.9.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Frågan om när bestämmelserna bör träda i kraft och övergångsbestämmelser har behandlats i avsnitt 5.14.

Bilaga 1 – Exempel på partiell och hel studieförmåga

Följande exempel illustrerar hur bedömningen skulle gå till.

Studieförmågan nedsatt till hälften

- Kalle läser på heltid, dvs. 40 timmar per vecka, och har studiemedel för heltidsstudier. Kalles studieförmåga är på grund av sjukdom nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Studieförmågan är således nedsatt med minst 20 timmar per vecka. Kalle har rätt till ordinarie studiemedel för de studier han fortsatt bedriver, dvs. motsvarande 20 timmar per vecka. Han har också rätt till studiemedel under sjukdom motsvarande 20 timmar per vecka.
- Ulla läser på heltid, dvs. 40 timmar per vecka men har bara studiemedel för deltidstudier (50 procent av heltid, motsvarande 20 timmar per vecka). Ullas studieförmåga är på grund av sjukdom nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Studieförmågan är således nedsatt med minst 20 timmar per vecka. Ulla har rätt till studiemedel under sjukdom motsvarande 20 timmar per vecka.
- Abdullah läser på 150 procent av heltid, dvs. 60 timmar per vecka och har studiemedel för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Abdullahs studieförmåga är nedsatt till hälften på grund av sjukdom. Det innebär att han kan studera 30 timmar per vecka. Abdullahs studieförmåga är alltså inte nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Han har därför inte rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom. Abdullah har däremot rätt till ordinarie studiemedel för de studier han fortsatt bedriver, dvs. motsvarande 30 timmar per vecka.
- Ulrike läser på 75 procent av heltid, dvs. 30 timmar per vecka och har studiemedel för deltidstudier (motsvarande 30 timmar per vecka). Ulrikes studieförmåga är på grund av sjukdom nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Studieförmågan är således nedsatt med minst 20 timmar per vecka. Ulrike har rätt till studiemedel under sjukdom motsvarande 20 timmar per vecka. Ulrike har även rätt till ordinarie studiemedel för de studier hon fortsatt bedriver, dvs. motsvarande 10 timmar per vecka. Detta eftersom dessa studier, tillsammans med det studiemedel som utbetalas på grund av sjukdom, är i tillräcklig omfattning för att kunna ge rätt till ordinarie studiemedel.
- Alva läser 50 procent av heltid, dvs. 20 timmar per vecka och har också studiemedel för deltidstudier (50 procent av heltid, motsvarande 20 timmar per vecka). Alvas studieförmåga är på grund av sjukdom nedsatt till hälften av vad som normalt utgör heltidsstudier. Studieförmågan är således nedsatt med minst 20 timmar per vecka. Alva har rätt till studiemedel under sjukdom motsvarande 20 timmar per vecka.

Helt oförmögen att bedriva sina studier

- Anna läser på heltid, dvs. 40 timmar per vecka och har studiemedel för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Annas studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Anna har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. motsvarande heltidsstudier.

- Siamak läser på 75 procent av heltid, dvs. 30 timmar per vecka och har studiemedel för deltidsstudier (motsvarande 30 timmar per vecka). Siamaks studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Siamak har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. motsvarande deltidsstudier (30 timmar per vecka).

Bilaga 2 – Exempel på beräkning vid avskrivning

Följande exempel illustrerar hur beräkningen skulle gå till.

Helt studieoförmögen

- Kerstin läser på heltid vid högskolan, dvs. 40 timmar per vecka. Hon har studiebidrag och studielån för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Kerstins studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt under hela terminen, dvs. under 20 veckor.

Kerstin har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande heltidsstudier under sjukperioden.

Kerstin klarar inga studieresultat alls under terminen. 20 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor hon har att disponera för studier på eftergymnasial nivå och för att ta studielån.

De studielån Kerstin har tagit under terminen reduceras med 9/10-delar ((20 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/20)

- Örjan läser på heltid inom gymnasial vuxenutbildning, dvs. 40 timmar per vecka. Han har studiebidrag och studielån för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Örjans studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt under terminens samtliga 18 veckor.

Örjan har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande heltidsstudier under sjukperioden.

Örjan klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i en kurs om 100 gymnasiepoäng under terminen. 100 poäng motsvarar 5 veckors studier. Örjan har under terminen studiemedel för motsvarande 18 heltidsveckor. Örjan saknar således resultat från 13 heltidsveckor. 13 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor han har att disponera för studier på gymnasial nivå och för att ta studielån.

De studielån Örjan har tagit under terminen reduceras med 11/18-delar ((13 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/18).

- Evy läser på heltid på gymnasial nivå vid en Folkhögskola, dvs. 40 timmar per vecka. Hon har studiebidrag och studielån för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Evys studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt under 8 av terminens 17 veckor.

Evy har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande heltidsstudier under sjukperioden.

Evy klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i den aktuella kursen under terminen. Evy saknar således inga resultat. Inga veckor kan därför räknas bort från de veckor hon har att disponera för studier på gymnasial nivå och för att ta studielån.

Inte heller kan de studielån Evy har tagit under den aktuella terminen reduceras.

- Åke läser på 50 procent av heltid inom Yrkeshögskolan, dvs. 20 timmar per vecka. Han har studiebidrag och studielån för deltidsstudier (motsvarande 20 timmar per vecka). Åkes studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt under 10 av terminens 22 veckor.

Åke har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande deltidsstudier under sjukperioden.

Åke klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i kurser om 40 YH-poäng under terminen. 40 YH-poäng motsvarar 8 veckors heltidsstudier. Åke har under terminen studiemedel för motsvarande 11 heltidsveckor (22 veckor * 50 procent av heltid). Åke saknar således resultat från 3 heltidsveckor. 3 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor han har att disponera för studier på eftergymnasial nivå och för att ta studielån.

De studielån Åke har tagit under terminen reduceras med 1/11-del ((3 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/11).

Delvis studieförmögen

- Hanna läser på heltid vid högskolan, dvs. 40 timmar per vecka. Hon har studiebidrag och studielån för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Hannas studieförmåga är delvis nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är delvis nedsatt under 14 av terminens 20 veckor.

Hanna har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande deltidsstudier under sjukperioden. Hanna bedriver fortsatt studier på deltid under sjukperioden och har därför också rätt till ordinarie studiemedel för deltidsstudier. Hanna har alltså sammanlagt rätt att behålla studiemedel för heltidsstudier även under sjukperioden.

Hanna klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i kurser om 22,5 högskolepoäng under terminen. 22,5 högskolepoäng motsvarar 15 veckors heltidsstudier. Hanna har under terminen studiemedel för motsvarande 20 heltidsveckor. Hanna saknar således resultat från 5 heltidsveckor. Att Hanna först under sommaren, efter den aktuella terminen klarar ytterligare 7,5 högskolepoäng genom omtentor saknar betydelse för bedömningen. Endast resultat avklarade under perioden då Hanna har haft studiemedel läggs till grund för bedömningen. 5 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor hon har att disponera för studier på eftergymnasial nivå och för att ta studielån.

De studielån Hanna har tagit under terminen reduceras med 3/20-delar ((5 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/20).

- Ulrik läser på heltid vid högskolan, dvs. 40 timmar per vecka. Han har dock bara studiebidrag och studielån för deltidsstudier (motsvarande 20 timmar per vecka). Ulriks studieförmåga är delvis nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är delvis nedsatt under 12 av terminens 20 veckor.

Det finns inget krav på att Ulrik i första hand måste avbryta den del av sina studier som han finansierar på annat sätt än genom studiemedel. Ulrik har därför rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande deltidsstudier under sjukperioden.

Ulrik klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i kurser om 15 högskolepoäng under terminen. 15 högskolepoäng motsvarar 10 veckors heltidsstudier. Ulrik har under terminen studiemedel för motsvarande 10 heltidsveckor (20 veckor * 50 procent av heltid). Ulrik saknar således inga resultat. Inga veckor kan därför räknas bort från de veckor han har att disponera för studier på gymnasial nivå och för att ta studielån.

Inte heller kan de studielån Ulrik har tagit under den aktuella terminen reduceras.

- Ella läser på 50 procent av heltid på grundläggande nivå vid en Folkhögskola, dvs. 20 timmar per vecka. Hon har studiebidrag och studielån för deltidstudier (motsvarande 20 timmar per vecka). Ellas studieförmåga är delvis nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt under 10 av terminens 20 veckor.

CSN vet inte om Ella deltar i ytterligare utbildning som skulle kunna ge rätt till studiemedel. Om så hade varit fallet hade inte funnits något krav på att hon i första hand måste avbryta den del av sina studier som hon finansierar på annat sätt än genom studiemedel. Ella har därför, precis som Ulrik i exemplet ovan, rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande deltidstudier under sjukperioden.

Ella klarar inga studieresultat alls under terminen. Ella har under terminen studiemedel för motsvarande 10 heltidsveckor (20 veckor * 50 procent av heltid). 10 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor hon har att disponera för studier på grundläggande nivå och för att ta studielån.

De studielån Ella har tagit under terminen reduceras med 4/5-delar ((10 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/10).

Lån under delar av en studieperiod

- Mikael läser på heltid vid högskolan, dvs. 40 timmar per vecka. Han har studiebidrag och studielån för heltidsstudier (motsvarande 40 timmar per vecka). Han har dock valt att bara ta ut studielån under terminens 10 första veckor. Mikael's studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom. Studieförmågan är helt nedsatt de 8 sista av terminens 20 veckor.

Mikael har rätt att behålla sina studiemedel under sjukdom, dvs. studiemedel motsvarande heltidsstudier under sjukperioden.

Mikael klarar trots sin sjukskrivning att prestera godkänt resultat i kurser om 22,5 högskolepoäng under terminen. 22,5 högskolepoäng motsvarar 15 veckors heltidsstudier. Mikael har under terminen studiemedel under 20 veckor (varav studiebidrag under motsvarande 20 heltidsveckor och studielån under motsvarande 10 veckor). Mikael saknar således resultat från 5 heltidsveckor. 5 heltidsveckor räknas därför bort från de veckor han har att disponera för studier på eftergymnasial nivå och för att ta studielån. Att sjukperioden rent faktiskt har inträffat under veckor då Mikael inte har haft studielån saknar betydelse.

De studielån Mikael sammanlagt har tagit under terminen reduceras med 3/20-delar ((5 veckor som räknats bort – 2 veckors karens)/20).